

Varhaiskasvatussuunnitelma Valkeakosken kaupunki

Valkeakoski

Nimi	Varhaiskasvatussuunnitelma Valkeakosken kaupunki
Kunta	Valkeakoski
Hyväksymispäivämäärä	18.6.2024
Julkaistu	22.6.2026

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu.	1
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.	2
1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu.	2
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.	5
1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	8
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	10
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	10
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.	13
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	15
2.4. Arvoperusta.	16
2.5. Oppimiskäsitys.	17
2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.	18
2.7. Laaja-alainen osaaminen.	20
2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	23
2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	24
2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	25
2.7.4. Monilukutaito (004).	26
2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005).	27
2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	28
2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	29
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.	30
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	31
3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.	34
3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.	34
3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.	35
3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.	36
3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.	37
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.	38
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.	40
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.	40
3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa.	42
3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	44
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.	45

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys.	45
4.2. Pedagoginen dokumentointi.	46
4.3. Monipuoliset työtavat.	46
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.	47
4.5. Oppimisen alueet.	49
4.5.1. Kielten rikas maailma (001).	50
4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002).	51
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	52
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	53
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	55
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.	56
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus.	59
4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	60
5. Lapsen tuki.	61
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.	61
5.2. Yhteistyö tuen aikana.	63
5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.	64
5.2.2. Monialainen yhteistyö.	64
5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö.	65
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	66
5.3.1. Yleinen tuki.	68
5.3.2. Tehostettu tuki.	69
5.3.3. Erityinen tuki.	70
5.3.4. Tuen muodot.	71
5.4. Lapsen tuen arviointi.	73
5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.	74
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.	76
5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	78
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.	80
6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	80
7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.	81
7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.	82
7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	86

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tämän määräyksen mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki², on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksellinen tasa-arvo ja laatu sekä luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän säädöspohjan muodostavat varhaiskasvatuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Ohjausjärjestelmän eri osat uudistuvat, jotta varhaiskasvatuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset varhaiskasvatusta ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan varhaiskasvatuksen tehtävää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja sitä suunnitellaan paikallisesti. Paikallista suunnittelua toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrää varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä pedagogisista tavoitteista varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä⁵.

1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

3 Varhaiskasvatuslaki 3 §

4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

5 Varhaiskasvatuslaki 21 ja 23 §

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁷.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja henkilöstöä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti tarkennettavia asioita, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen paikallista suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä⁸ kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa, jos ei erikseen muuta mainita. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu

Varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa on otettava huomioon tämän perusteasiakirjan määräykset ja sisällöt. Varhaiskasvatusta suunnitellaan siten, että suunnittelu ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Varhaiskasvatuksen järjestäminen sisältää varhaiskasvatuksen suunnittelun lisäksi varhaiskasvatuksen toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen. Paikallinen suunnittelu on strateginen ja pedagoginen työväline, joka tarkentaa varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaa ja toimipaikkojen työtä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi laatia tavoitteellisen varhaiskasvatuksen järjestämisen tueksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman⁹.

Paikallista suunnittelua tehdessä huomioidaan paikalliset erityispiirteet, eri toimintamuodot, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikallista suunnittelua voidaan tehdä eri varhaiskasvatuksen järjestäjien yhteistyönä. Paikallinen suunnittelu voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita ja paikallisessa suunnittelussa tulee noudattaa lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämiä tavoitteita tai sisältöjä.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa otetaan huomioon paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma¹⁰
- kotoutumissuunnitelma¹¹
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹²

6 Varhaiskasvatuslaki 2 §

7 Varhaiskasvatuslaki 21 §

8 Varhaiskasvatuslaki 1 §

9 HE 111/2024 vp

10 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

11 Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) 16 § ja 18–23 §

12 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 b § ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 a §

- mahdollinen kestävä kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa ja antaa edellytykset varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää varhaiskasvatusta paikallisesti.

Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (ks. lisää arvioinnista luvussa 7). Lasten näkemykset on selvitettävä ja otettava huomioon¹³ varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. Paikallisen suunnittelun yhteydessä tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus¹⁴. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä huomioi suunnittelussa myös muilla kielillä¹⁵ annettavan varhaiskasvatuksen.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁷ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁸ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatus perustuu varhaiskasvatukseen (540/2018) sekä Valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet –asiakirjaan. Lisäksi huomioidaan kaupungin strategia ja toiminta-ajatus. Valkeakosken varhaiskasvatuksessa on päädytty laatimaan paikalliset tarkennukset valtakunnallisten perusteiden lisäksi. Perusteet ja Valkeakosken varhaiskasvatussuunnitelma koskevat kaupungin järjestämää varhaiskasvatusta päiväkodeissa sekä varhaiskasvatusta perhepäivähoidossa.

Valkeakosken varhaiskasvatussuunnitelmassa nostetaan esiin kaupungin varhaiskasvatukselle tärkeitä ja keskeisiä asioita, paikallisia näkökulmia ja kaupungille ominaisia toimintatapoja. Valkeakosken varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu ja hyväksytty suomen kielellä toteutettavaa varhaiskasvatusta varten. Varhaiskasvatussuunnitelma on Valkeakosken kaikkien varhaiskasvatustilaisuuksien yhteinen asiakirja. Suunnitelmassa huomioidaan myös

¹³ Varhaiskasvatustilaisuus 20 §

¹⁴ Varhaiskasvatustilaisuus 8 §

¹⁵ HE 40/2018

¹⁶ Varhaiskasvatustilaisuus 24 §

¹⁷ Varhaiskasvatustilaisuus 65–73 §

¹⁸ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

varhaiskasvatuksen tutkimus sekä varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä tapahtuneet muutokset. Valkeakosken varhaiskasvatussuunnitelma on käytössä myös yksityisillä palveluntuottajilla.

Varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää. Valkeakoskella varhaiskasvatus kuuluu Koulutus- ja hyvinvointikeskukseen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota lapsen kasvua ja kehitystä tukevaa kasvatusta, opetusta ja hoitoa.

Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa laati työryhmä, joka mahdollisti yksiköiden työntekijöiden, lasten, huoltajien ja yhteistyökumppaneiden osallistumisen suunnitelman laadintaan. Suunnitelmaa päivitetään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin tulevien muutosten mukaan ja paikallisten olosuhteiden muuttuessa.

Varhaiskasvatuksen toimintayksiköt vastaavat siitä, että huoltajat ovat tietoisia kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä lapsiryhmien omista suunnitelmista. Huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua suunnitelmien arviointiin ja toiminnan suunnitteluun. Yksiköt päättävät itsenäisesti sopivista osallistumisen menetelmistä.

Varhaiskasvatussuunnitelma Valkeakoskella

Varhaiskasvatussuunnitelma määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuspalvelujen järjestämistä Valkeakosken kaupungissa.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kotoutumissuunnitelma
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma
- Valkeakosken kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen tvt-suunnitelma 2023 – 2027
- Valkeakosken kaupungin ilmasto- ja LUMO-ohjelma

Valkeakoskella noudatetaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteita, joita ovat mm. lapsuus itseisarvona, lapsen ainutlaatuisuus ja lapsen edunensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen ja kuuleminen yksilönä ja yhteisön jäsenenä, lapsen oikeus oppia ja rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omista lähtökohdista käsin sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti. Valkeakosken varhaiskasvatukselle on laadittu oma Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma lain naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 b §:än ja yhdenvertaisuuslain 6 a §:än mukaisesti. Tämän lisäksi päiväkodit laativat omat toimipaikkakohtaiset toiminnalliset tasa-arvosuunnitelmat osana yksikkökohtaista toimintasuunnitelmaa.

Valkeakoskea pidetään perinteisenä tehdaskaupunkina, jossa kuitenkin vesi ja luonto ovat lähellä. Kaupungille on myös ominaista kulttuurinen moninaisuus ja yhteistyö, lukuisat harrastus- ja liikuntamahdollisuudet sekä Sääksmäen kaunis kansallismaisema, jossa sijaitsee muun muassa

Suomen suurin muinaislinna Rapola. Kaupungissa näkyy hämäläinen sinnikkyys ja yhteisöllisyys. Meille on tärkeää tutustuttaa lapset omaan kaupunkiinsa ja paikalliseen kulttuuriin.

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva-oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁹. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatusturvalain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu²⁰ ja tarpeet. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa²¹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista²².

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin²⁴ osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja²⁵ osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot²⁶.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²⁷. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät

19 Varhaiskasvatusturvalaki 23 §

20 Varhaiskasvatusturvalaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

21 Varhaiskasvatusturvalaki 23 §

22 HE 148/2021, s. 34

23 Varhaiskasvatusturvalaki 23 §

24 Varhaiskasvatusturvalaki 23 §

25 Varhaiskasvatusturvalaki 15 d §

26 Varhaiskasvatusturvalaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

27 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁸. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy²⁹. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti³⁰. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti pedagogiselle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogiset tavoitteet toiminnalle sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot lapsen mahdollisesta lääkehoitosuunnitelmasta
- lapsen mielipiteet sekä henkilöstön ja huoltajan yhteisistä keskusteluista nousseet keskeiset näkemykset
- suunnitelman laatija ja suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä³¹. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä³² oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä³³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tässä luvussa ja muualla tässä perusteasiakirjassa perusteissa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa paikallisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen käytännöt.

28 Varhaiskasvatuslaki 41 §

29 Varhaiskasvatuslaki 23 §

30 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

31 Varhaiskasvatuslaki 40 §

32 Varhaiskasvatuslaki 41 §

33 Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) laaditaan Opetushallituksen (OPH) mallilomakkeelle, jota Valkeakoskella on muokattu. Lomake on sähköisessä muodossa Wilma-oppilashallintojärjestelmässä. Valkeakoskella käytetään Wilma- oppilashallintojärjestelmää. Wilman mahdollistaa pedagogisten asiakirjojen laadinnan ja säilytyksen sekä viestinnän ja tiedonkulun huoltajien ja henkilöstön välillä ja tehostaa hallinnon työtä.

Lapsen oman suunnitelman lähtökohtana on aina lapsen etu ja tarpeet. Tavoitteita asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Ennen suunnitelman laatimista kasvattajat havainnoivat lasta, havainnot kirjataan ja ne ohjaavat vasukeskustelua. Huoltajia tiedotetaan lapsen vasukeskustelusta hyvissä ajoin ja heille annetaan mahdollisuus valmistautua keskusteluun. Huoltajien havainnot lapsesta (lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen) huomioidaan yhteisessä keskustelussa lapsen suunnitelmaa laadittaessa. Huoltajien tehtävänä on myös arvioida omaa lastaan ja antaa palautetta varhaiskasvatuksen toiminnasta. Suunnitelmaan kirjataan yhteisistä keskusteluista nousseet keskeiset näkemykset. Palautetietoa hyödynnetään pedagogisessa toiminnassa.

Myös Lapsen näkökulma, mielipiteet ja toiveet huomioidaan. Kasvattajien tehtävänä on etsiä sellaisia keinoja, joilla lapsen näkökulma saadaan parhaiten ja kattavimmin esiin esimerkiksi sensitiivisessä vuorovaikutuksessa keskustelemalla ja havainnoimalla. Lapsi voi olla mukana keskustelussa ja suunnitelman laadinnassa, mikäli lapsen ikä, kehitystaso ja taidot sen mahdollistavat.

Lapsen suunnitelma on työväline, jonka mukaisesti kasvattajat, huoltajat ja lapsi yhteistyössä tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Suunnitelmat ohjaavat ryhmän työntekijöiden pedagogista työskentelyä ja ne myös auttavat työntekijöitä tukemaan huoltajia heidän kasvatustehtävässään.

Lapsen suunnitelman laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin voi osallistua varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Suunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot. Suunnitelmat käsitellään kasvatustiimissä keskustelujen jälkeen. Valkeakosken varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelmia ja ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (ryhmävasu) laadittaessa huomioidaan lasten vasuista nousevat tarpeet, tavoitteet ja sisällöt.

Lasten vasut laaditaan/päivitetään Valkeakoskella syksyn toimintakauden aikana lokakuun loppuun mennessä. Lasten vasut arvioidaan vähintään kerran vuodessa viimeistään huhtikuun loppuun mennessä.

Lasten suunnitelmia ja muita lasta koskevia asiakirjoja tulee säilyttää siten, että ne ovat turvassa asiattomalta käytöltä, tuhoutumiselta ja vahingoittumiselta. Asiakirjoja säilytetään lukollisissa laatikoissa tai kaapeissa, joihin ulkopuoliset eivät pääse. Asiakirjojen säilyttämisestä löytyy lisää tietoa Valkeakosken kaupungin tiedonhallintasuunnitelmasta.

Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen suunnitelma ja siihen sisältyvät tiedot (esimerkiksi sairaudet) lapsesta ovat puolestaan salassa pidettäviä. Oikeus lapsen asiakirjoihin on aina lapsen huoltajilla. Lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä (varhaiskasvatusturva 540/2018). Mikäli jokin taho, jolla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada tietoja lapsesta, tarvitsee tietoja lapsesta, ilmoitetaan se aina huoltajille.

Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa lapsi siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tai perusopetukseen. Siirtymätilanteiden rakenteet ja yhteistyökäytännöt huoltajien kanssa ovat luvussa 3.3. Lisää tietoja varhaiskasvatusturvan 40-42 §:ssä.

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa on käytössä tietosuojaohje ja tarvittaessa käytettävä yhteinen medialupa-lomake.

1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa noudatetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Järjestäjä tarkentaa paikallisen suunnittelun avulla lain velvoittamista sekä tässä asiakirjassa määrättävistä asioista, sopii tarvittavien tahojen kanssa yhteisistä toimintatavoista ja konkretisoi varhaiskasvatuksen toteuttamista, arviointia ja kehittämistä toimipaikoissa. Paikallisen suunnittelun avulla järjestäjä huolehtii tavoitteellisen varhaiskasvatuksen toteutumisen edellytyksistä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa ja lapsiryhmissä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa tarkennetaan. Paikallisesti määritellään, mitkä asiat vaativat järjestäjän osalta myös päätöksen tekemistä.

Paikallista suunnittelua tehdessä varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräystä toteutetaan. Paikallisesti tarkennetaan

- miten paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus sekä tarvittaessa muilla kielillä annettava varhaiskasvatus*
- millaista paikallisen suunnittelun rakennetta käytetään. Jos varhaiskasvatuksen järjestäjä laatii paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, voi sen tehdä kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmoina*
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat paikalliset suunnitelmat otetaan huomioon*
- miten varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa, että varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on edellytykset osallistua paikalliseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen*
- miten lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin toimipaikassa*
- miten lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä selvitetään ja otetaan huomioon lapsen mielipide ja toivomukset*
- miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin*
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Järjestäjä määrittelee lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvän yhteistyön ja vastuut varhaiskasvatusturvan sekä tämän perusteasiakirjan mukaisesti. Lisäksi tarkennetaan, miten huoltajille annetaan mahdollisuus valmistautua*

keskusteluun hyvissä ajoin sekä miten lapsen näkemykset otetaan huomioon lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa

- *miten yhteistyö toteutetaan esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa*
- *varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvät käytännöt*
- *varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt*
- *miten paikallisesta suunnittelusta viestitään.*

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä³⁴ sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina³⁵. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustlain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁶. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen³⁷ koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³⁸.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁹. Varhaiskasvatuksen valvontaviranomaisia⁴⁰ ovat kunnan tai kuntayhtymän järjestämän ja tuottaman varhaiskasvatuksen osalta Lupa- ja valvontavirasto. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta⁴¹ vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, sekä Lupa- ja valvontavirasto. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ilmoitusvelvollisuus huomattessaan epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, ja ilmoituksen vastaanottaneen varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavan henkilön tulee viivytyksettä käynnistää tarvittavat toimet epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä⁴². Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet⁴³ perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustlakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös

34 Varhaiskasvatustlaki 3 §

35 Varhaiskasvatustlaki 5 § 4 momentti

36 Varhaiskasvatustlaki 1 §

37 Varhaiskasvatustlaki 12 §

38 Varhaiskasvatustlaki 1 ja 12 §

39 Varhaiskasvatustlaki 5 § 2 momentti

40 Varhaiskasvatustlaki 50, 52 ja 53 §

41 Varhaiskasvatustlaki 50 ja 52 §

42 Varhaiskasvatustlaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

43 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

hallintolakia⁴⁴ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta⁴⁵. Suomen perustuslain⁴⁶ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁴⁷, tasa-arvolaki⁴⁸, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴⁹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁵⁰, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁵¹, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁵² sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁵³.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁵⁴, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁵⁵. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen⁵⁶ kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi (katso luku 3.3).

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia⁵⁷, sosiaalihuoltolakia⁵⁸, vammaispalvelulakia⁵⁹, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁶⁰ ja terveydenhuoltolakia⁶¹ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen suunnittelun ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain⁶² mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;

44 Hallintolaki (434/2003)

45 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

46 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

47 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

48 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

49 Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

50 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

51 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

52 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

53 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

54 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

55 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

56 Varhaiskasvatuslaki 7 §

57 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

58 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

59 Vammaispalvelulaki (675/2023)

60 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

61 Terveystenhuoltolaki (1326/2010)

62 Varhaiskasvatuslaki 3 §

6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille⁶³ varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa myös jo ennen kuin lapselle haetaan⁶⁴ varhaiskasvatuspaikkaa. Huoltajalle on annettava mahdollisuus⁶⁵ osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Lisäksi huoltajalle annetaan mahdollisuus saada tietoa lapsen varhaiskasvatuspäivästä. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁶⁶. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁶⁷. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu⁶⁸. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁶⁹. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁷⁰. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁷¹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁷² suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä⁷³ opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta

63 Varhaiskasvatuslaki 16 §

64 Varhaiskasvatuslaki 17 §

65 Varhaiskasvatuslaki 20 §

66 Varhaiskasvatuslaki 7 §

67 Varhaiskasvatuslaki 10 §

68 Varhaiskasvatuslaki 11 §

69 Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

70 Varhaiskasvatuslaki 25 §

71 Varhaiskasvatuslaki 75 §

72 Varhaiskasvatuslaki 10 §

73 Varhaiskasvatuslaki 7 §

terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁷⁴.

2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatustoinnista ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatustoinnissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta.⁷⁵ Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja tavoitteita täsmennettäessä. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmät ja henkilöstörakenne⁷⁶ tulee muodostaa siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatustarjonnista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta⁷⁷ annetaan varhaiskasvatustarjonnasta hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitus- ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁷⁸. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁷⁹.

Varhaiskasvatustoinnista korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁸⁰. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat, toteuttavat, arvioivat ja kehittävät toimintaa yhteistyössä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomaisen hoitopaikka⁸¹. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁸². Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁸³. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta.

74 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

75 Varhaiskasvatustoinnista 1 §

76 Varhaiskasvatustoinnista 34, 35 ja 38 §

77 Varhaiskasvatustoinnista 4 ja 16 §

78 Varhaiskasvatustoinnista 34–38 §

79 Varhaiskasvatustoinnista 25 §

80 Varhaiskasvatustoinnista 2, 25 ja 35 §

81 Varhaiskasvatustoinnista 1 ja 38 §

82 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

83 Varhaiskasvatustoinnista 38 §

Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua⁸⁴ muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa⁸⁵.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti **pedagogiikka**.

Valkeakoskella varhaiskasvatusta järjestetään

- päiväkodeissa
- perhepäivähoidossa

Valkeakoskella varhaiskasvatusta ja esiopetusta järjestetään neljässä varhaiskasvatusyksikössä (Eerola, Palmurinne, Sorrila ja Vanhakylä) Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkotitoiminnan lisäksi perhepäivähoitona. Muuta toimintaa tarjotaan yhteistyössä paikallisten perhekeskustoimijoiden kanssa järjestettävänä lapsiperheiden kohtaamispaikkatoimintana.

Varhaiskasvatuspalveluista löytyy lisää tietoa [Valkeakosken kaupungin kotisivuilta](#).

Valkeakosken varhaiskasvatusta tuottavat myös yksityiset varhaiskasvatuspalvelutuottajat: Päiväkotit Woltti (Norlandia Päiväkodit Oy) ja Ylöjärvellä Nappulalähteen päiväkotit (Verkanappulat Oy). Valkeakoskella on käytössä varhaiskasvatuksen palveluseteli. Yksityistä palveluntuottajaa koskee sama lainsäädäntö kuin julkistakin palvelua. Yksityisten päiväkotien valvonnasta ja ohjauksesta vastaa varhaiskasvatuspäällikkö. Yksityisten perhepäivähoitajien valvonnan ja ohjauksen hoitaa erikseen sovittu päiväkodin johtaja.

⁸⁴ Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁸⁵ Varhaiskasvatuslaki 13 §

2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapsen kanssa. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Keskusteltaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatus tehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁸⁶.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia ja ennakoitavia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä⁸⁷.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakoskella varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden.

Lapsen huoltajat tekevät päätöksen lapsen hakemisesta varhaiskasvatuspalveluihin. Vanhemmat voivat halutessaan myös käydä etukäteen tutustumassa varhaiskasvatuspaikkaan tai soittaa

⁸⁶ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

⁸⁷ Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

ja esittää kysymyksiä joko varhaiskasvatuksen palveluohjaajalle tai päiväkotien johtajille. Sen jälkeen vanhemmat täyttävät sähköisen hakulomakkeen. Tavoitteenamme on käynnistää hyvä yhteistyö heti alusta lähtien, tukea lapsen siirtymistä varhaiskasvatukseen sekä taata tasalaatuinen varhaiskasvatus kaikille Valkeakosken varhaiskasvatukseen tuleville lapsille. Päätös varhaiskasvatuspaikan saamisesta lähetetään kirjallisena vanhemmille. Palveluohjaaja tai päiväkodin johtaja on myös yhteydessä vanhempiin ennen ja/tai jälkeen päätöksen.

Muodostaessaan ryhmiä esihenkilö ennakoi ja suunnittelee, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja lapsi saa tarvitsemansa tuen. Ryhmiä muodostettaessa pyritään ylläpitämään pysyviä suhteita lasten ja henkilökunnan välillä.

Valkeakoskella pyritään tekemään siirtymävaiheet lapsille mahdollisimman helpoiksi ja joustaviksi. Varhaiskasvatuksessa lapselle tulee siirtymiä esimerkiksi päiväkodin sisällä ryhmästä toiseen, kesän ja joulun loma-aikoina päiväkodista toiseen sekä päiväkodista esiopetukseen siirryttäessä. Siirtymistä esiopetuksesta kouluun helpotetaan tutustumiskäynneillä, joihin lapset huoltajineen henkilökohtaisesti kutsutaan. Siirtymistä lapsiryhmästä toiseen suunnitellaan etukäteen ja toteutumista myös arvioidaan. Tiedonsiirroissa hyödynnetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tai lapsen esiopetuksen opetussuunnitelmaa sekä havainnointeja. Mikäli lapsi siirtyy kokonaan toiseen kuntaan, annetaan lapsen varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelmasta kopio vanhemmille ja he päättävät antavatko sen uuteen yksikköön.

Lapsen varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelma arkistoidaan kaupungin tiedonhallintasuunnitelman mukaisesti.

2.4. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁸⁸, varhaiskasvatuslain⁸⁹ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia⁹⁰ koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Henkilöstön tehtävänä on aktiivisesti puuttua kiusaamiseen, rasismiin ja väkivaltaan. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi kokee varhaiskasvatuksessa olonsa turvalliseksi, eikä tule ulossuljetuksi.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen,

⁸⁸ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁸⁹ Varhaiskasvatuslaki 20 §

⁹⁰ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea⁹¹ varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus⁹² saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, vammasta, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁹³. Lasten perheidenteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

2.5. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa.

⁹¹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁹² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁹³ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa oppiminen on vuorovaikutteista, kokonaisvaltaista ja sosiaalista toimintaa (lapsi–lapsi, aikuinen–lapsi, lapsi–aikuinen), jossa toimitaan yhdessä ja jossa myös vertaisryhmä on lapsen oppimisen tukena (esimerkiksi pienryhmät). Sosiaalinen osallisuus mahdollistaa oppimisen: miten lapsi ilmaisee itseään, miten lapsi tekee valintoja, mitä lapsi osaa, mitkä ovat lapsen kiinnostuksen kohteet, miten tämä osaaminen voidaan hyödyntää erilaisissa toiminnoissa – tasavertainen osallisuus. Lapsi saa tuottaa itse tietoa, kyseenalaistaa tietoa ja oppia tekemällä. Itsearviointiin, omien vahvuuksiensa ja yrityksen ja erehdyksen kautta lapsi oppii ("minä osaan"). Keskeistä on oppimisen ilo ja aktiivinen toimijuus sekä myönteinen, kannustava ja turvallinen oppimisilmapiiri. Valkeakoskella lapsi haastetaan oppimaan ja jo tiedossa olevaa osaamista käytetään hyväksi. Kasvattajan tärkeänä tehtävänä on mahdollistaa sosiaalisten taitojen kehittyminen, tarjota monipuolisia kokemuksia sekä tukea ja kannustaa lasta toimimaan ryhmässä.

2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁹⁴.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetusta ja hoitoa muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen

⁹⁴ Varhaiskasvatustalaki 2 ja 23 §

identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetuksessa huomioidaan lapsille luontainen uteliaisuus ja tutkimisen halu. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksen tavoitteiden ja toiminnan tulee olla aina pedagogisesti perusteltua. Pedagogiikka näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat kuitenkin eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä ryhmän eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksessa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat yhdessä kokonaisuuden, josta lapsen hyvä päivä koostuu. Osuudet vaihtelevat riippuen lapsen iästä ja sen hetkistä tarpeista. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä kokonaisvaltaisempaa oppiminen on. Oppimista tapahtuu kaikissa varhaiskasvatuspäivän tilanteissa. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus tarkoittaa sitä, että kaikkien päivän tilanteiden mahdollisuudet oppimiselle hyödynnetään. Opetustilanne on aina siten sekä kasvatus- että hoitotilanne ja hoitotilanne vastaavasti opetus- ja kasvatustilanne. Arkitoiminnan tilanteiden hyödyntäminen oppimisessa on siten erityisen merkityksellistä. Arkitoiminnan lisäksi leikki on lapselle ominainen tapa oppia. Työtiimi hyödyntää leikkiä pedagogisena menetelmänä oppimisessa. Tiimissä tarvitaan pedagogista asiantuntemusta ja kokemusta sekä yhteistä ymmärrystä siitä, miten lapsen oppimista ja hyvinvointia tuetaan parhaalla mahdollisella tavalla. Lapsiryhmän toiminnan tulee olla tavoitteellista ja suunnitelmallista. Ohjatun toiminnan ja arkitoiminnan tilanteiden kasvatuksellista hyödyntämistä ohjaavat lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ja lapsiryhmän toimintasuunnitelma. Perhepäivähoidossa kasvatus ja opetus rakentuvat erityisesti hoitotilanteiden ympärille.

2.7. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisessa suunnittelussa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

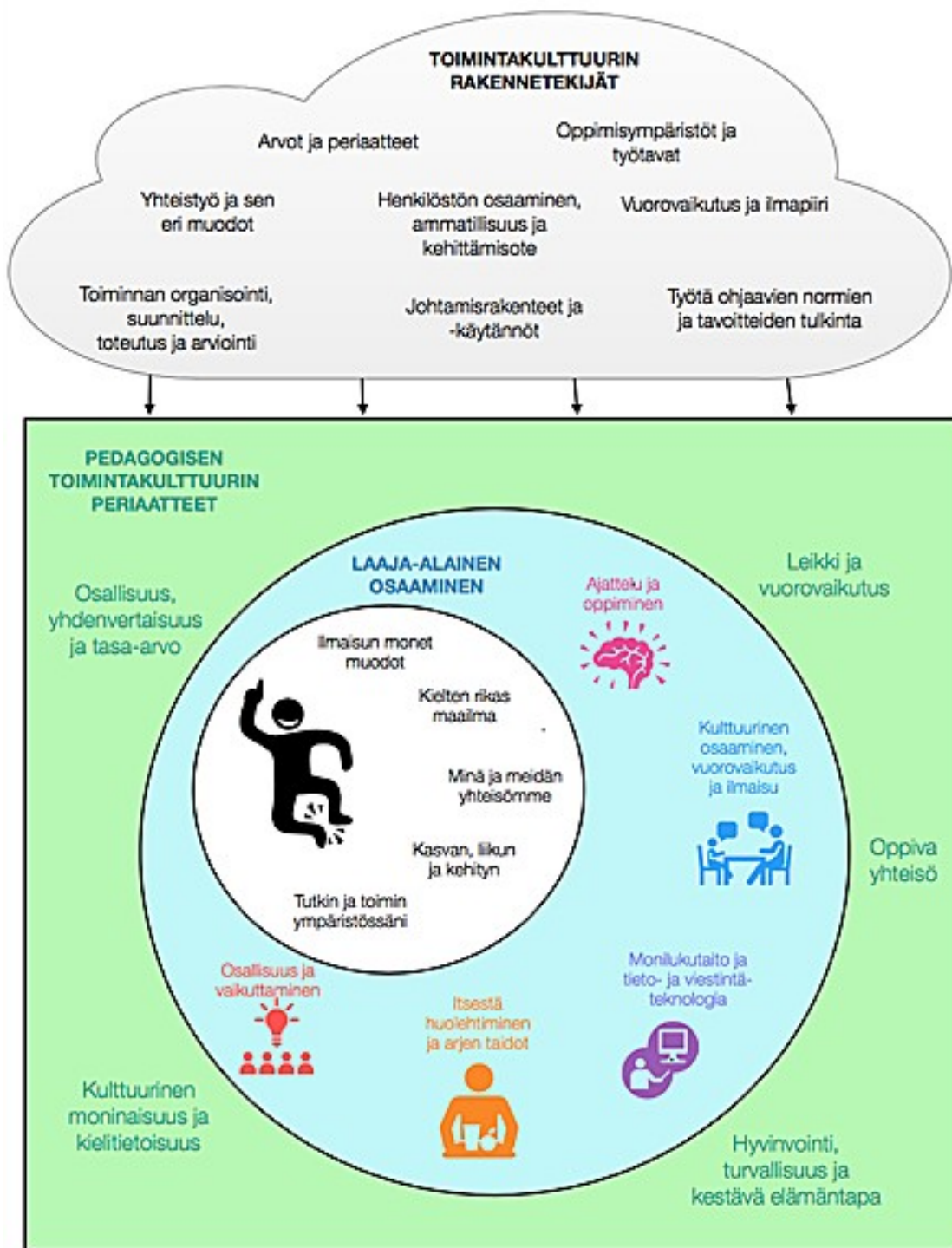
- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostama kokonaisuutta. Osaamiseen kuuluu myös kyky käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Osaamiseen liittyviä ilmiöitä tarkastellaan eri näkökulmista, eri tieteenalojen välisiä syy-seuraus-suhteita tutkien ja kokonaisuutta muodostaen. Lasten omaksumat arvot, asenteet ja tahto toimia vaikuttavat siihen, miten lapset käyttävät tietojään ja taitojaan. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen, varhaislapsuudesta lähtien, edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin.

Eskelinen & Hiet, 2016

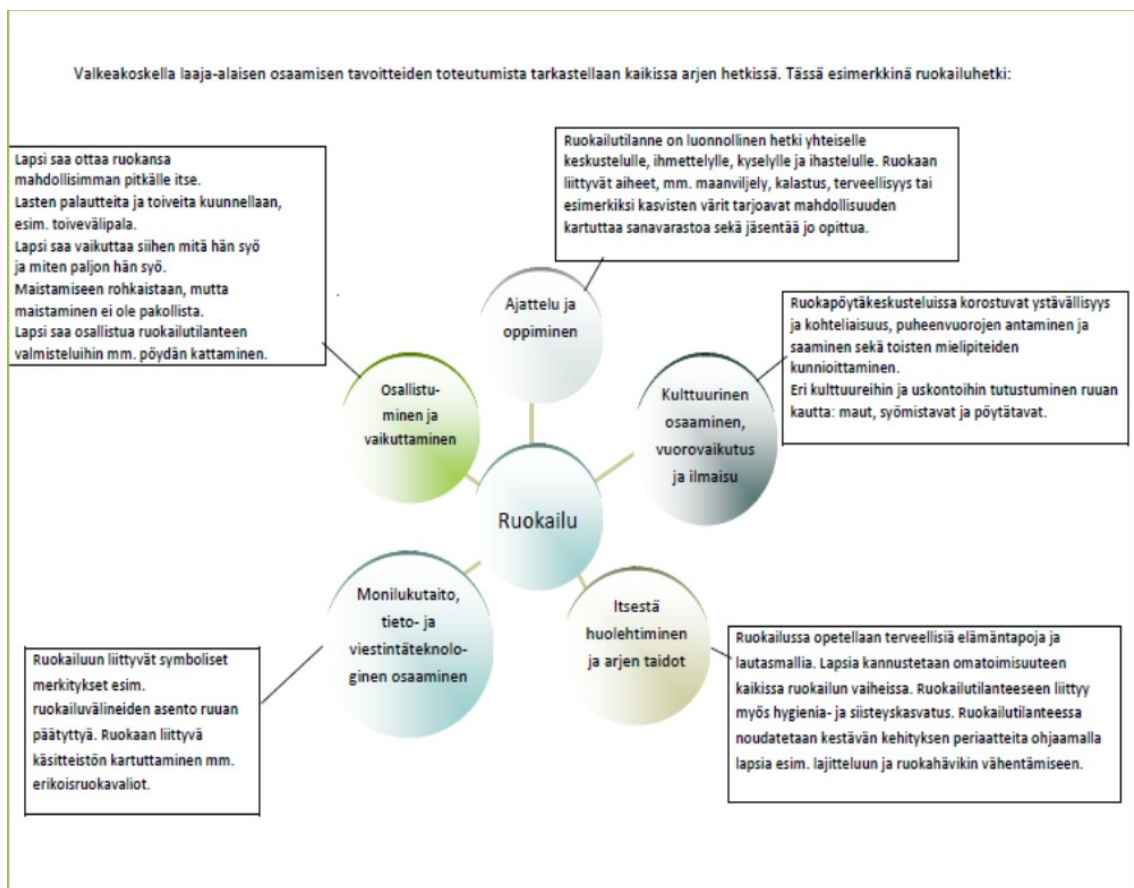
Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alainen osaaminen sisältää osa-alueet: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintätekniologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen.

Laaja-alainen osaaminen varhaiskasvatuksessa

Esimerkkinä ruokailu laaja-alaisen osaamisen viitekehyksessä:

Ruokailu

2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään erilaisia ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Valkeakosken kaupunki

Osa-alueita voidaan avata myös alla olevien kysymysten avulla.

Ajattelu ja oppiminen

Mitä?

- Taitoa jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä.
- Rohkeutta kysyä ja kyseenalaistaa.
- Kykyä käyttää mielikuvitusta ja luovuutta erilaisten ratkaisujen keksimisessä.
- Sinnikkyyttä ponnistella asioiden eteen.

Miten?

- Tehdään ajattelua ja oppimista näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin avulla.
- Kuullaan lasten ajatuksia, annetaan tilaa ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle.
- Tarjotaan monipuolisia ja merkityksellisiä kokemuksia, mahdollisuuksia leikkeihin sekä fyysiseen aktiivisuuteen.
- Rohkaistaan lapsia olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia.
- Ajattelu ja oppiminen kehittyvät vuorovaikutuksessa. Ne luovat perustan muulle osaamisen kehittymiselle ja elin ikäiselle oppimiselle.

2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida ja pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa.

Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Valkeakosken kaupunki

Osa-alueita voidaan avata myös alla olevien kysymysten avulla.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Mitä?

- Taitoa kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä reflektoida omia arvoja ja asenteita.
- Taitoa olla vuorovaikutuksessa ja ilmaista itseään erilaisissa tilanteissa.
- Oman ja muiden kulttuurisen ja katsomuksellisen taustan ymmärrystä ja kunnioittamista.

Miten?

- Tutustutaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii vuorovaikutuksen mallina.
- Leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat mahdollisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista.

2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikkumisen ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Valkeakosken kaupunki

Osa-alueita voidaan avata myös alla olevien kysymysten avulla.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Mitä?

- Itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä.
- Omien tunteiden tunnistamista ja niiden hallintaa.
- Vastuullisen elämäntavan oppimista, itsestä ja toisista huolehtimista.

Miten?

- Autetaan lapsia sekä kannustetaan heitä pyytämään apua sitä tarvitessaan. Harjoitellaan erilaisia taitoja (esim. mahdollisuus ottaa ruokaa itse).
- Autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita.
- Ohjataan vastuulliseen ja turvalliseen toimintaan eri ympäristöissä.
- Ohjataan lapsia kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Opetuksessa esimerkiksi nimetään kehonosia ja puhutaan kehoturvallisuudesta.
- Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä.
- Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

2.7.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa,

ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Valkeakosken kaupunki

Osa-alueita voidaan avata myös alla olevien kysymysten avulla.

Monilukutaito

Mitä?

- Erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Perustana laaja tekstikäsitys.
- Sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito.

Miten?

- Nimetään asioita ja esineitä yhdessä lasten kanssa.
- Lapselle opetetaan valmiuksia ymmärtää moninaista tekstimaailmaa, esim. digitaaliset ympäristöt, mainokset, symbolit.
- Innostetaan lapsia tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa ympäristöissä, myös digitaalisissa ympäristöissä.

2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005)

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Valkeakosken kaupunki

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Valkeakosken varhaiskasvatuksen tieto- ja viestintäteknologista osaamista ohjaa kaupungin varhaiskasvatusta, esi- ja perusopetusta sekä lukiokoulutusta koskeva TVT –suunnitelma. Suunnitelman tavoitteena on tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen luontevana osana varhaiskasvatuksen henkilökunnan pedagogista työtä sekä digiosaamisen kehittäminen.

Digiosaamista ohjaa Opetushallituksen ePerusteisiin laaditut digiosaamisen kuvaukset ja suositukset sekä Valkeakosken varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen DigiOPS. Henkilökunta käyttää ja oppii yhdessä lasten kanssa tieto- ja viestintäteknologian välineitä ja menetelmiä.

[DigiOps varhaiskasvatus ja esiopetus](#)

Osa-alueita voidaan avata myös alla olevien kysymysten avulla:

Mitä?

- Tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksien ymmärtämistä ja hyödyntämistä arkielämässä.
- Taitoa tuottaa sisältöjä itse tai yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa.

Miten?

- Tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin.
- Hyödynnetään digitaalista dokumentointia leikissä, tutkimuksessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa.
- Ohjataan lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön en ja turvalliseen käyttöön.

2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta

lasten käsitys itsestään kehittyä, itsetuottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Valkeakosken kaupunki

Osa-alueita voidaan avata myös alla olevien kysymysten avulla.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Mitä?

- Oikeutta tulla kuulluksi ja olla osallisia omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa.
- Lasten arvostavaa kohtaamista, kuulemista ja aloitteisiin vastaamista.
- Minäkuvan, itsetuottamuksen sekä sosiaalisten taitojen vahvistamista.
- Yhteisten sääntöjen ja sopimusten ymmärtämistä.

Miten?

- Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus tulla kuulluksi sekä osallistua ja vaikuttaa (esim. lasten palaverit).
- Lapset voivat suunnitella, toteuttaa ja arvioida toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa.

2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Suunniteltaessa varhaiskasvatusta paikallisesti keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätty varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet (luvut 2.1–2.3 ja 2.6) merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa. Lisäksi paikallisesti keskustellaan miten arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5) ja laaja-alainen osaaminen (luku 2.7) huomioidaan paikallisessa suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Paikallisesti tarkennetaan lisäksi

- varhaiskasvatuksen järjestäminen ja eri toimintamuodot sekä niiden välinen yhteistyö paikallisesta näkökulmasta
- miten neuvontaa ja ohjausta tarjotaan huoltajille heidän käytettävissään olevista varhaiskasvatuspalveluista
- periaatteet, joilla lapsiryhmät muodostetaan
- siirtymäkäytännöt, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyy varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai toiseen toimipaikkaan sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan.

Tämän luvun sisältöjä ja tavoitteita syvennetään seuraavissa luvuissa, joissa käsitellään toimintakulttuuria, pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria⁹⁵ kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

95 HE 148/2021 s. 30–31

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa henkilöstön toteuttaman varhaiskasvatuksen tulee perustua tutkittuun ja ajantasaiseen tietoon varhaiskasvatuksesta. Työyhteisö päivittää osaamistaan perehtymällä tutkimustietoon, ajantasaiseen lainsäädäntöön ja ohjaaviin asiakirjoihin. Henkilöstölle järjestetään suunnitelmallista ja tavoitteellista täydennyskoulutusta ja jokaisen työntekijän velvollisuus on ylläpitää ammattitaitoaan.

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti⁹⁶.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Valkeakosken kaupunki

Toimintakulttuuri ja johtajan tehtävät Valkeakoskella

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa päiväkotitoiminta on oppiva yhteisö. Varhaiskasvatuksessa keskeistä on pedagoginen johtaminen. Keskeistä on, että koko työyhteisöllä on yhteinen vastuu pedagogisten prosessien kehittämisestä ja yhdessä oppimisesta ja jossa päiväkodin johtaja vastaa johtamistyöstä. Johtamisella luodaan yhteistä näkemystä perustehtävästä, jossa kaikki ottavat yhteisvastuun varhaiskasvatuksen laadun tuottamisesta.

Yksikön johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda yksikköön rakenteet osallisuudelle ja toimintakulttuurin kehittämiseksi. Jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä on johtotiimi, jonka vastuulla on yksikön toimintakulttuurin kehittämisen eteenpäin vieminen yhteisössä asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Yksikön johto laatii lukuvuoden alkaessa varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelman Wilmaan, johon kirjataan yhteisesti sovittujen toimintavuoden aikana kehitettävien asioiden tavoitteet ja toimenpiteet. Johtotiimi ohjaa suunnitelmallisesti toimintavuoden aikana tiimejä yhteisesti asetettujen tavoitteiden suunnassa. Ohjaavana henkilönä tiimeille toimii päiväkodin johtajan lisäksi apulaisjohtaja ja/tai vastuuopettaja. Johtotiimi toteuttaa toimintavuoden aikana vähintään neljä työpaikkailtaa, joiden tarkoituksena on kehittää toimintavuodeksi asetettujen tavoitteiden mukaista toimintaa. Toimintavuoden lopussa yhteisön kanssa toteutettavan kehittämispäivän aikana arvioidaan toimintasuunnitelmassa olevien tavoitteiden toteutumista sekä Valssi –arvioinnista ja muista kyselyistä saatuja tuloksia.

Toimintavuoden toteutumisesta laaditaan toimintakertomus Wilmaan ja tunnistetaan kehitettävät asiat seuraavalle toimintavuodelle.

Yksikön johtotiimi vastaa siitä, että yksikköön on luotu lapsille ja vanhemmille osallisuuden rakenteet. Heidän ajatuksiaan ja palautettaan hyödynnetään toimintakulttuurin kehittämisessä.

Työyhteisöä rohkaistaan kehittämään ja innovoimaan toimintaansa sekä tuomaan esiin ajatuksiaan ja ideoitaan erilaisilla menetelmillä kokouksissa, teema-/työilloissa ja kehittämispäivissä. Tarkoitus on, että näissä foorumeissa yhdessä keskustellaan, arvioidaan ja kehitetään. Kaikki em. tilaisuuksien ajat varataan kalentereihin ajoissa, jotta työvuorojen suunnittelu saadaan toimivaksi. Ryhmävasut ovat työtiimin työväline ja niitä päivitetään tarpeen mukaan. Ryhmävasuihin kirjattuja tavoitteita arvioidaan vuosittain muun muassa ryhmien kehityskeskusteluissa.

Yhteistä koulutusta järjestetään vuosittain ja niiden anti jaetaan yksikön sisällä muille työntekijöille. Tavoitteena on jakaa hyviä käytäntöjä niin yksiköiden sisällä kuin koko kaupungin varhaiskasvatuksen yksiköidenkin kesken.

Valkeakosken varhaiskasvatukseen on laadittu Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen yhteinen TVT -suunnitelma. Tavoitteena on tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen luontevana osana varhaiskasvatuksen henkilökunnan pedagogista työtä. Suunnitelma on apuväline johtajalle ohjata henkilöstöä käyttämään erilaisia digitaalisia välineitä ja menetelmiä sekä kokeilemaan ja oppimaan uutta yhdessä lasten kanssa.

Yksikön johto vastaa oppimisympäristön turvallisuuteen liittyvistä ennaltaehkäisevistä toiminnoista yksikön ja kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteisesti laadittujen ohjaavien suunnitelmien mukaisesti.

Yksikkö kuvaa tarkemmin toimintasuunnitelmassaan johtamistyön rakenteet, yksikön osallisuuden rakenteet, toimintakulttuurin kehittämisen vuosittaiset tavoitteet ja toimenpiteet sekä vastuut.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

Päivittäinen havainnointi ja arviointi

Mitä ja miten havainnoidaan?

- Ryhmän kasvattajat henkilökunta havainnoi systemaattisesti lapsiryhmää ja lapsia yksilöinä.
- Huomiota kiinnitetään ryhmadynamiikkaan, kaverisuhteisiin ja mahdolliseen kiusaamiseen ryhmässä.
- Yksittäisen lapsen kohdalla havainnoidaan kehityksellisiä askelia, lapsen vireyttä ja yleistä hyvinvointia sekä lapsen oppimisen vaihetta ja siihen johtavia herkkyyssvaiheita.
- Havainnot kirjataan ja niistä keskustellaan tiimin ja huoltajien kesken säännöllisesti. Havainnoista tehtyjen johtopäätösten pohjalta suunnitellaan, arvioidaan ja kehitetään toimintaa ja toimintaympäristöä.

Miksi havainnoidaan?

- Lasten mielenkiinnon kohteita ja aloitteita havainnoidaan toiminnan suunnittelun pohjaksi.
- Havainnoimalla varmistetaan laaja-alaisen osaamisen toteutuminen ja se, että kaikki oppimisen alueet tulevat vuoden aikana läpikäytyiksi.
- Havainnoinnilla varmistetaan lapsen vasun toteutuminen.

Mitä on pedagoginen dokumentointi?

- pedagogista dokumentointia voi tehdä yksittäisten dokumenttien esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen avulla.
- Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun ja arvioinnin perusta.
- Pedagogista dokumentointia voidaan käyttää myös lasten itsearvioinnin tukena.

Miten teen lapsiryhmän toiminnan näkyväksi?

- Toimintaympäristössä on nähtävillä lasten töitä ja erilaisten lapsilähtöisten prosessien ja projektien kuvauksia ja niistä syntyneitä tuotoksia.
- Valokuvia toiminnasta ja mahdollisesti myös videoita on lasten ja huoltajien nähtävillä reaaliajassa. Käytössä on muun muassa Daisyn pedagoginen dokumentointi.
- Toimintaympäristöissä näkyy lasten kädenjälki ja kulloisetkin mielenkiinnon kohteet.

Miksi toimintakauden alussa tehdään yksikkökohtainen toimintasuunnitelma ja ryhmäkohtaiset ryhmävasut ja toimintakauden päätteeksi yksikkökohtainen toimintakertomus?

Toimintakauden alussa päiväkodit laativat toimipaikkakohtaiset toimintasuunnitelmat Wilmassa (päiväkodin johtaja kirjaa asiat Wilman toimintasuunnitelmaan).

Tiimit laativat toimintakauden aluksi ryhmävasut. Valkeakosken varhaiskasvatuksessa on yhteinen pohja ryhmävasuille.

- Toimintasuunnitelmassa ja ryhmävasuissa varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutuminen todennetaan toimintakauden päätteeksi laadittavassa toimintakertomuksessa (päiväkodin johtaja kirjaa asiat Wilman toimintakertomukseen).
- Toimintakertomus sisältää arviointia toimintasuunnitelman mukaisen toiminnan ja toimintaperiaatteiden toteutumisesta ja onnistumisesta. Toimintavuodelle asetettua koko varhaiskasvatuksen yhteistä tavoitetta arvioidaan Karvin Valssi- laadunarviointityökalun avulla.
- Toimintakertomus toimii osaltaan tulevan toimintakauden suunnittelun pohjana.

Henkilökunnan rooli, vastuut ja ammatillisuus

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa jokaisella on vastuu oman toimintansa vaikutusten tiedostamisesta ja työnsä reflektoinnista. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa aikuinen henkilökunta toimii koko olemuksellaan esimerkkinä ja innostajana.

Varhaiskasvatuksen opettaja toimii tiimensä pedagogisen toiminnan johtajana. Jokaisella henkilökunnan jäsenellä on vastuu omasta perustehtävästään yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Varhaiskasvatustyötä ei voi tehdä persoonalla, vaan ammatillisesti persoonakohtaisin maustein jokaisen työyhteisön jäsenen erityisosaamista yhteiseksi hyväksi hyödyntäen. Oman työkyvyn sekä ammattitaidon ja -tiedon ylläpitäminen on myös jokaisen työntekijän omalla vastuulla.

3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁹⁷ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa varhaiskasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁹⁸. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Valkeakosken kaupunki

Inklusiivinen toimintakulttuuri varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti. Inklusiossa on kyse varhaiskasvatustoiminnan järjestämisen arvoperustasta ja ideologisesta kokonaisvaltaisesta tavasta ajatella, joka johtaa lapsen osallisuutta vahvistaviin pedagogisiin ratkaisuihin sekä monimuotoisiin ja joustaviin opetusjärjestelyihin. Inklusion käytännön toiminnan toteuttamisessa näkyviä arvopohjaisia periaatteita ovat kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, lapsen edun ensisijaisuus, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Ihmiset ovat erilaisia ja kaikenlaista erilaisuutta kunnioitetaan ja arvostetaan. Inklusio tulee nähdä jatkuvana pyrkimyksenä etsiä parempia tapoja vastata moninaisuuteen ja oppia siitä.

Inklusiivisuus toteutuu laadukkaassa pedagogisessa toiminnassa, erityispedagogisessa osaamisessa, kasvatus- ja opetushenkilöstön sitoutumisessa inklusiivisiin periaatteisiin, ympäristön muokkaamisessa lapsille sopivaksi ja yhteistyössä vanhempien ja monialaisten ammattilaisten kanssa.

Osallisuus

97 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

98 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa on tärkeää, ettei yksikään lapsi koe jäävänsä ulkopuolelle missään tilanteessa, sillä sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Osallisuuden kokemus on hyvin henkilökohtainen. Yhteydessä olemisen pitäisi olla kaiken lähtökohta. Ryhmän aikuiset näyttävät omalla toiminnallaan, että jokainen lapsi kuuluu hyväksytysti ryhmään omana arvokkaana itsenään.

Osallisuus on kohtaamista, kunnioittavaa vuorovaikutusta, äänen antamista ja mielipiteiden kuulemista lapsen omassa lähiarjessa. Osallisuus ei ole yhtä kuin osallistuminen. Osallistua voi ilman osallisuuden kokemustakin.

Lapsen osallisuutta mahdollistaa:

- Lapsen sanallisten ja sanattomien viestien ja aloitteiden herkkä kuuleminen.
- Lapsen maailman ja omintakeisen/erilaisen ilmaisutavan ymmärtäminen.
- Henkilökunnan pyrkimys aitoon dialogiin lapsen kanssa.
- Yhteinen suunnittelu ja yhdessä tekeminen.
- Tilan antaminen lapsen omalle ajattelulle sekä ongelmien ja ristiriitojen ratkaisemiselle.
- Lapsen omien valintojen tekemisen mahdollistaminen erilaisissa tilanteissa (esim. Kenen vieressä istun, nukun jne).
- Kiireettömyys ja hetkeen tarttuminen varhaiskasvatuksen arjessa.
- Lasten tarpeiden ensisijaisuus toiminnan rakentumisessa.
- Vuorovaikutteinen, joustava ja innostava pedagogiikka.
- Arjen rakenteiden (esim. päiväjärjestys) joustavuus.
- Henkilökunnan kyky luopua tarvittaessa omista suunnitelmistaan ja ideoistaan.
- Innostava, kiinnostava ja muuntautuva oppimisympäristö.
- Oppimisympäristön muokkaaminen yhdessä lasten kanssa.
- Lapsen henkilökohtaisen näkökulman kuuleminen yhteisissä tekemisissä.
- Yhdessä lasten kanssa sovitut pelisäännöt.

Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ohjaa Valkeakosken kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Varhaiskasvatusyksiköt kirjaavat omat tasa-arvosuunnitelmat toimintasuunnitelmaansa Wilmassa.

3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöönsä. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään

kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁹⁹. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Valkeakosken kaupunki

Virkkutoiminta

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa on käytössä torkku-virkku -ajattelu päiväunien suhteen. Huoltajien kanssa keskustellen arvioidaan lapsen levon tarve lapsen unirytmii ja kokonaisjaksaminen huomioon ottaen lapsen edun mukaisesti. Päiväunien nukkumisessa kunnioitetaan huoltajien toivetta ja käytännöistä sovitaan huoltajien kanssa. Lasta ei mielellään herätellä kesken päiväunien.

Virkkulapset eivät mene päiväunille, silti jokaiselle lapselle mahdollistetaan rauhoittuminen ja lepo. Päiväunien ajan valvoville lapsille järjestetään omaa toimintaa. Torkkuna ja virkkuna oleminen

voi vaihdella eri viikonpäivinä lapsikohtaisesti. Lähtökohtana on aina lapsen vireystila ja lapsen kannalta järkevän vuorokautisen unirytmien saavuttaminen yhteistyössä huoltajien kanssa.

Mikäli lapsi osallistuu esiopetuspäivän jälkeen varhaiskasvatukseen, huoltajien toiveiden mukaan lapsille järjestetään mahdollisuus rauhoittumiseen ja lepoon.

Päiväkodeissa kehitetään virkkutoimintaa vuosittain vastaamaan sen hetkistä tarvetta.

Lapsen suojeleminen varhaiskasvatuksessa / kiusaamisen ehkäisy

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa huolehditaan jokaisen lapsen fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä.

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa on yhteinen **Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma**. Jokainen varhaiskasvatus- ja esiopetusyksikkö tekee omat tavoitteet tulevalle toimintavuodelle sekä sopii niiden arvioinnista ja seurannasta vuosittain. Suunnitelman on vastattava siihen tarpeeseen, mitä yksikössä kulloinkin ilmenee.

Lapsen tuominen ja hakeminen päiväkodista ja perhepäivähoidosta

Varhaiskasvatuksen turvallisuus on kaikkien työntekijöiden, varhaiskasvatuksen toimintayksiköistä ja niiden tiloista vastaavien sekä huoltajien yhteinen asia. Lapsen varhaiskasvatuspalveluun tulosta ja lähdöstä käydään keskustelu lapsen huoltajien kanssa, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa. Samalla sovitaan ja kirjataan lapsen hakijat ja varahakija(t) eli henkilöt, joilla on oikeus hakea lapsi varhaiskasvatuspaikasta. Tämä neuvottelu lapsen hakemisesta, hakijoista ja hakemiseen liittyvistä käytännöistä on tärkeää varsinkin silloin, kun huoltajat asuvat eri osoitteissa.

Huoltajille kerrotaan, että vastuu lapsesta siirtyy heti huoltajalle (tai varahakijalle) hänen hakiessaan lasta. Tapauskohtaisissa tilanteissa huoltajan kanssa voidaan myös sopia, että joku muu kuin varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattu henkilö hakee lapsen.

Lapsen varahakijan tulee olla pääsääntöisesti aina täysi-ikäinen. Varhaiskasvatuksessa olevien lasten ei ole suositeltavaa kulkea kotimatkaa ilman riittävän turvallista saattajaa. Alaikäisestä hakijasta sovitaan aina huoltajan kanssa tapauskohtaisesti ja silloin allekirjoitetaan erillinen sopimus (kotimatka toteutetaan huoltajien vastuulla). Huoltajien kanssa tulee käydä keskustelu lapsen kotimatkan turvallisuuden arvioinnista. Huomiota kiinnitetään kotimatkan turvallisuuteen liittyviin asioihin: lapsen ikä ja kehitystaso, hakijan ikä ja kykeneväisyys huolehtia lapsen turvallisuudesta, kotimatkan pituus, liikenteen riskit ja muut riskitekijät (esimerkiksi lapsen terveys, vuorokauden aika, sääolosuhteet, kulkuväline ja ympäristö). Tarkoituksena on päästä huoltajan kanssa yhteisymmärrykseen lapsen turvallisuudesta kotimatalla. Ratkaisu kotimatkan turvallisuudesta tehdään yhteistyössä huoltajan kanssa käyttäen tapauskohtaista kokonaisharkintaa.

Jos henkilöstö on huoltajien suostumuksesta huolimatta sitä mieltä, että lapsen turvallisuus vaarantuu alaikäisen hakijan kanssa, ei kotimatka järjestelyjä tule toteuttaa heidän toivomustensa mukaisesti. Tällöin päätöksen tekee varhaiskasvatusyksikön johtaja. Jos huoltajien kanssa ei tämän jälkeenkään saada keskustellen selvyyttä kotimatka järjestelyihin, otetaan yhteys lastensuojeluun.

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö¹⁰⁰. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten,

¹⁰⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava saavutettavuus, lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa oppimisympäristöjä suunnitellaan, kehitetään ja arvioidaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti lasten osallisuus huomioiden.

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa noudatetaan Valkeakosken kulttuurikasvatusohjelmaa Koskin kulttuuripolkua sekä ja tehdään yhteistyötä eri paikallisten toimijoiden kanssa.

Koskin kulttuuripolku

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä¹⁰¹.

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa¹⁰². Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Perusteasiakirjaan kirjatuihin arvoista, tavoitteista ja toteuttamisesta keskustellaan yhdessä huoltajan kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi¹⁰³.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua¹⁰⁴ lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään saavutettavia digitaalisia palveluja. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

¹⁰² Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

¹⁰³ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 20 §

Valkeakosken kaupunki

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Molemmipuolisen luottamuksen rakentaminen

Ennen varhaiskasvatuksen aloitusta lapsen tulevan ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja kutsuu huoltajat varhaiskasvatuksen aloituskeskusteluun. Keskustelussa huoltajat saavat kertoa lapsestaan ja odotuksistaan varhaiskasvatuksen suhteen. Samalla huoltajat saavat tietoa varhaiskasvatuksen tavoitteista, sisällöstä ja järjestelyistä. Keskustelussa sovitaan myös lapsen tutustumisen prosessista, joka räätälöidään kullekin lapselle sopivaksi. Se, että lapsi saa huoltajansa kanssa tutustua tulevaan varhaiskasvatuspaikkaansa toivomallaan tavalla, tekee varsinaisen aloituksen sujuvammaksi kaikille osapuolille.

Luottamus rakentuu vuorovaikutuksessa ja jakamalla lapsen tapahtumat huoltajien kanssa. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen on erityisen tärkeää, että henkilökunta kohtaa huoltajat päivittäin lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Lapsen kanssa toimiva henkilökunta kertoo lapsen päivästä aktiivisesti ja kuuntelee herkäällä korvalla huoltajien ajatuksia, kysymyksiä ja kokemuksia myös silloin kun ne ovat sanattomia. Päävastuu vuorovaikutuksen ylläpitämisestä on henkilökunnalla. Säännöllisesti vuosittain käytävät kasvatuskeskustelut vanhempien kanssa syventävät luottamuksellista suhdetta.

Lapsen päivästä kertomiseen on hyvä luoda erilaisia välineitä (esim. tieto- ja viestintäteknologiaa), jotta huoltajat saavat tarvitsemansa tiedon lapsen päivän sujumisesta ja lapselle merkityksellisistä hetkistä päivän aikana myös silloin, kun lapsen oman ryhmän henkilökuntaa ei ole paikalla. Tähän tarkoitukseen voidaan esim. käyttää "lapsen päivä" -lomaketta tai Daisy-sovelluksen viesti/kommentti-kenttää, johon asiat on koottu. Pääasiallinen yhteydenpitoväline on Wilma. Sähköisen välineen käytössä on huomiotava tietoturvaan liittyvät riskit ja kysymykset.

Poissaoloihin puuttumisen malli

Mikäli huoli herää lapsen poissaolosta varhaiskasvatuksesta, on ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja yhteydessä huoltajiin. Huolen edelleen jatkuessa ollaan yhteydessä Pirhan perhepalveluihin (mahdollinen lastensuojeluilmoitus).

Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämisen

Huoltajille järjestetyt tilaisuudet rakennetaan keskusteleviksi ja huoltajat voivat itse vaikuttaa niiden sisältöön ja järjestämisen tapaan. Huoltajien tarpeita toiveita yhteistyöstä kartoitetaan päivittäisissä keskusteluissa, vasukeskusteluissa tai erikseen järjestettävillä kyselyillä.

Huoltajat vastaavat asiakastyytyväisyyskyselyyn varhaiskasvatuksen laadusta koko varhaiskasvatusta koskien vuosittain. Lisäksi tehdään muita pienimuotoisia kunta- tai yksikkökohtaisia arviointikyselyjä. Tulokset otetaan huomioon varhaiskasvatuksen kehittämisessä.

Varhaiskasvatusyksiköt järjestävät perheille vähintään kaksi vuosittaista tapahtumaa. Huoltajia kannustetaan verkostoitumaan esimerkiksi vanhempainryhmän muodossa. Muita käytettyjä yhteistyömuotoja Valkeakoskella ovat muun muassa perheillat, äitien/isien illat, isovanhempien/tärkeän ihmisen päivät ja teeman mukaiset avoimet ovet.

Siirtyminen toiseen yksikköön

Jos lapsi siirtyy kaupungin sisällä yksiköstä toiseen, siirtää päiväkodin varhaiskasvatuksen opettaja tietoa lapsesta uuden ryhmän opettajalle. Lapsen suunnitelmat ja paperit siirtyvät yksiköstä toiseen Wilma-järjestelmässä. Kun lapsi siirtyy varhaiskasvatuksessa (toiseen kuntaan) tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, arkistoidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja siitä annetaan pyydettyä kopio huoltajille. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat arkistoidaan pysyvästi ja lisäksi muut varhaiskasvatuksessa syntyneet asiakirjat tai lausunnot arkistoidaan Valkeakosken tiedonhallintasuunnitelman mukaisesti.

Siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Huoltajat saavat alkuvuodesta tiedon lapsensa ensisijaisesta esiopetuspaikasta ja ilmoittavat itse lapsensa esiopetukseen. Kevään aikana huoltajat saavat Wilmassa tai postitse tiedon lapsensa tulevasta esiopetuspaikasta ja -ryhmästä. Esiopetukseen lähteville lapsille ja heidän huoltajilleen järjestetään vähintään yksi tutustumistilaisuus. Kaupungin sisällä varhaiskasvatuksen opettaja siirtää tietoa lapsesta tulevalle esiopetuksessa toimivalle varhaiskasvatuksen opettajalle. Vain lapsen esiopetuksen kannalta välttämätön tieto siirretään. Muuhun tiedonsiirtoon tarvitaan aina huoltajan suostumus. Myös lapsen kirjallisia suunnitelmia ja papereita siirrettäessä noudatetaan em. ohjeistusta.

Jos lapsi muuttaa esiopetukseen Valkeakoskelle tai lapsi muuttaa Valkeakoskelta toisen kunnan esiopetukseen, annetaan kuntien välillä vain välttämätön tieto lapsen esiopetuksen järjestämiseksi.

Nivelvaiheiden siirtymisiä ohjaa Valkeakosken varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskeva toimintaohje.

3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet¹⁰⁵. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä¹⁰⁶.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 7 §

¹⁰⁶ Varhaiskasvatuslaki 7 §

¹⁰⁷ Varhaiskasvatuslaki 7 §

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä¹⁰⁸.

Valkeakosken kaupunki

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön merkitys korostuu, jos varhaiskasvatuksessa tai jollakin yhteistyötahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Monialaisessa yhteistyössä on tärkeää huoltajien osallisuus ja läsnäolo.

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä neuvolan asiantuntijoiden kanssa lasten ikäkausitarkastuksissa ja tarkemmin 4-vuotiaan LENE-arvioinnissa. Käytössä on hyvinvointialueen laatima tiedonsiirtolomake varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä. Huoltajat toimittavat lomakkeen varhaiskasvatuksesta neuvolaan. Lapsen tarpeiden mukaan yhteistyötä tehdään asiantuntijoiden kuten toiminta-, fysio- ja puheterapeuttien sekä neuvolapsykologin kanssa. Tutkimusten aikana he ovat tarvittaessa yhteydessä myös suoraan lapsen varhaiskasvatuksen opettajaan. Asiantuntijat saattavat käydä myös lapsen ryhmässä ja ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla on mahdollisuus konsultoida heitä.

Jos lapsen huoltajat tarvitsevat tukea lapsen asioissa kotona, heitä kannustetaan tekemään, tai tehdään heidän kanssaan yhteistyössä, sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain mukainen arviointipyyntö Pirkanmaan hyvinvointialueen Pyydä apua -palveluun. Näin perhe ohjautuu mahdollisesti mm. perhetyön palveluiden piiriin. Mikäli lapsella on lastensuojelun asiakkuus, lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kutsuu neuvotteluun, jossa yhdessä huoltajien kanssa täytetään yhteistyölomake.

Jos lapsella on asiakkuus Tampereen yliopistollisessa sairaalassa (TAYS), tehdään yhteistyötä eri poliklinikoiden käytänteiden mukaisesti.

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa monialaista yhteistyötä tehdään lapsen lääkehoidon toteuttamisessa Valkeakosken varhaiskasvatuksen lääkehoitosuunnitelman mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään ja arvioidaan tarvittaessa eri oppilaitosten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa toiminnan kehittämiseksi.

Yhteistyön arviointia toteutetaan jatkuvan arvioinnin periaatteen mukaisesti. Tällä tarkoitetaan muun muassa toimintavuoden aikana toteutettavia asiakastytyväisyyskyselyjä, kauden kyselyä,

¹⁰⁸ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

Valssi-laadunarviointityökalulla kerättyjä arviointeja, tiimin itsearvioinnissa saatua palautetta ja asiakaspalautetta.

Varhaiskasvatussyksiköt kirjaavat toimintasuunnitelmaan käytössä olevat yhteistyön arvioinnin käytännöt.

3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan

- *varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt*
- *inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen*
- *varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt*
- *monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat*
- *mahdollinen toiminnan kehittämisen yhteistyö muiden tahojen kanssa: kuntien ja muiden varhaiskasvatuksen järjestäjien, viranomaisten, korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten sekä järjestöjen kanssa*
- *eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt*
- *miten kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää ja häirintää ehkäistään esimerkiksi laatimalla yhteiset säännöt ja toimintatavat yhdessä varhaiskasvatusyhteisön kesken*
- *miten kiusaamiseen, väkivaltaan, syrjintään ja häirintään puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan.*

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata paikalliseen suunnitelmaan varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvu ympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisella suunnittelulla (luku 1.2). Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava paikallinen suunnittelu sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella

on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luonteivia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa henkilökunta auttaa lasta tutkimaan maailmaa monipuolisesti eri aistein ja toimintatavoin. Leikkien, tutkien, liikkuen sekä taiteellisten kokemusten kautta ja ilmaisun avulla lapsi saa mahdollisuuden onnistumisen kokemuksiin. Monipuolisten työtapojen avulla henkilökunta luo jokaiselle lapselle mahdollisuuden löytää itselleen sopivimman tavan oppia. Lapsille luodaan tilanteita, joissa he voivat osallistua toiminnan, työtapojen ja tilojen suunnitteluun. Tällaisia ovat muun muassa lasten palaverit ja kokoukset, päivittäiset keskustelut eri tilanteissa, äänestykset, toimiminen pienissä ryhmissä.

Pienryhmäpedagogiikka

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa on käytössä pienryhmäpedagogiikka. Pienryhmäpedagogiikka on suunnitelmallinen tapa järjestää lapsiryhmän toimintaa, jonka taustalla ovat selkeät pedagogiset tavoitteet. Pienryhmien muodostuksen perusteena ovat aina lasten tarpeet sekä lapsille ja ryhmälle asetetut tavoitteet. Ennen ryhmien muodostamista tarvitaan systemaattista havainnointia ja dokumentointia.

Pienryhmiä muodostetaan erilaisilla pedagogisilla perusteilla. Ryhmässä voi olla 2–8 lasta, jolloin kaikki ryhmän lapset eivät toimi samanaikaisesti pienryhmissä. Lähtökohtana voi olla lasten yhteiset tai erilaiset tarpeet. Pienryhmiä voidaan muodostaa päiväkodeissa yli ryhmärajojen ja hyvin monella eri tavalla päivän eri toiminnoissa. Näin ollen pienryhmät eivät voi olla kiinteitä. Valkeakoskella ei ole omahoitajakäytäntöä.

Lapsi tarvitsee kokemuksia myös koko ryhmän toiminnasta, jossa tapahtuu mm. ryhmäytyminen. Tällöin lapsi saa kokemuksen yhteisön jäsenyydestä.

Pedagogista dokumentointia on käsitelty kappaleessa 3.1.

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi

toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien esimerkiksi hyppy-, heitto- ja kiinniottoleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnot käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustele leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa leikki tuottaa lapselle iloa, mielihyvää, riemua ja yhteisöllisyyttä. Leikin kautta lapsi jäsentää ja tutkii maailmaa muodostaen samalla merkityksiä ja kokemuksia. Leikin kautta lapsi oppii. Lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline

vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Leikissä mahdollistuu lasten toimijuus ja lapsi voi itse vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Henkilöstön rooli leikin ohjaamisessa on keskeinen.

Henkilökunta havainnoi aktiivisesti leikkiä ja tukee leikkiä olemalla läsnä, itse osallistumalla ja mallittamalla tai sanallisesti ohjaamalla lapsen omia leikki-ideoita kunnioittaen. Pienet lapset tarvitsevat enemmän aikuisen mallia ja ohjausta leikki-ideoiden kehittämiseen, kiinnostuksen heräämiseen, toisten kanssa toimimiseen ja leikissä pysymiseen.

Lapsen kasvaessa ja leikin kehittyessä vertaisryhmän merkitys mallin antajana kasvaa. Toiset lapset ja aikuiset antavat lapselle mallin siitä, miten erilaisissa rooleissa toimitaan (esim. kauppa, koti, sairaala, kirjasto...).

Pienessä ryhmässä lapsen omat ajatukset, ideat ja suunnitelmat saavat tilaa. Pienryhmä luo lapselle turvallisen ympäristön harjoitella vuorovaikutusta ja leikkitaitoja sekä antaa mahdollisuuden onnistumisen kokemuksille ja kehulle. Pienryhmä voi mahdollistaa aikuisen läsnäolon, heittäytymisen leikkiin lapsen tasolle, hassuttelun ja yhteisen ilon.

Leikkiä tukee esimerkiksi lelulainaamot, kiertävät lelut, lasten omat lelut, leikinvalintataulut ja -kortit, sekä lasten kiinnostuksen kohteiden huomioiminen. Myös metsää, sisä- ja ulkotiloja käytetään monipuolisesti lasten leikkeihin.

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden¹⁰⁹ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- *Kielten rikas maailma*
- *Ilmaisun monet muodot*
- *Minä ja meidän yhteisömme*
- *Tutkin ja toimin ympäristössäni*
- *Kasvan, liikun ja kehityn.*

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielipiteet, mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvattu- ja oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä.

4.5.1. Kielten rikas maailma (001)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin. Tarvittaessa lapsia tuetaan käyttämään omaa vaihtoehtoista kommunikaatiotapaa osana ryhmän vuorovaikutusta.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsitteellisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa

hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa, kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan ja soitetaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja keho-soittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi rakentelu, muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työskentään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja,

musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyYTEEN, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä, esimerkiksi syntymästä ja kuolemasta.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä.

Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Keskeisiä matematiikan osa-alueita ovat matemaattiset ajattelu- ja päättelytaidot, lukukäsite ja laskemisen taidot, aritmeettiset taidot, geometriset taidot, mittaaminen ja aika sekä näihin liittyvät käsitteet. Matemaattisen ajattelun kehittyminen on yhteydessä avaruudelliseen hahmottamiseen sekä kielellisiin ajattelun taitoihin. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto, esimerkiksi metsä, puisto, niitty tai ranta-alue voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja tai soittimia ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005)

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikkumisen iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikkumisen tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikkumista. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikkumisella on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikkumisen ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syöminen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruokakasvatus tukee kestävästä elämäntapaa ja vahvistaa lasten ymmärrystä esimerkiksi ruoan alkuperästä, merkityksestä ja arvosta. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä

asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoisista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä¹¹⁰. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa¹¹¹. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

¹¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

¹¹¹ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatusta- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväri. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

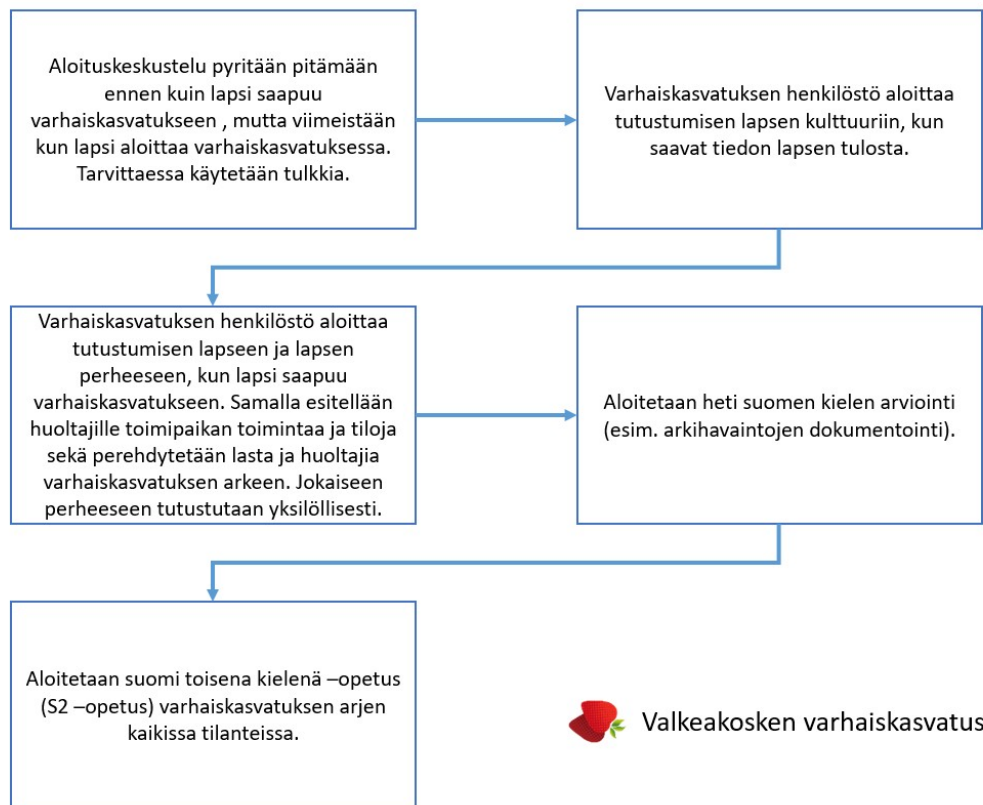
Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa kiinnitetään erityistä huomiota lasten kielelliseen kehitykseen ja vuorovaikutukseen. Lasten vuorovaikutustaitoja tuetaan erilaisilla vuorovaikutusleikeillä ja heidän kanssaan harjoitellaan vuorovaikutuksen sääntöjä. Käytössä on monipuolisia keinoja, jotta jokainen lapsi tulee kuulluksi ja ymmärretyksi kielellisistä taidoistaan huolimatta. Päivän eri tilanteissa tuetaan lapsen kielen kehittymistä erilaisin loruin, lauluin, riimein ja kuvin.

Lapsen kieli- ja kulttuuritaustan huomioiminen varhaiskasvatuksen arjessa suunnitellaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Samalla ryhmän henkilökunta tutustuu lapsen ja perheen kulttuuriin ja tapoihin. Lapsen kulttuurinen tausta huomioidaan päivittäin arjen erilaisissa tilanteissa ja toiminnassa. Toiminta suunnitellaan siten, että lasta ei eriytetä kieli- ja kulttuuritaustansa vuoksi. Käytössä on Valkeakosken varhaiskasvatukseen laadittu yhteinen käytäntö uuden lapsen aloittaessa (ks. monikulttuurisen lapsen aloituksen prosessi). Kaiken perustana on, että lapsen oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin säilyy.

Monikieli ja -kulttuurisen lapsen aloituksen prosessi

Monikielisten lasten kielen tukeminen

Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapsen tarpeet suomen kielen osalta ja ne kirjataan lapsen vasuun. Suomen kieli rakentuu lapsen äidinkielen perustalle, jonka vuoksi äidinkielen tärkeyttä ja sen käyttöä korostetaan huoltajille. Henkilökunnan tehtävänä on muun muassa havainnoida ja dokumentoida lapsen kielen kehitystä, joka on pohjana arvioinnille. Valkeakosken varhaiskasvatuksessa on käytössä monikielisten lasten tukemiseksi materiaalipankki, josta löytyy arviointi- ja kartoitusmateriaalia. Arvioinnin pohjalta luodaan tavoitteet aikuisen toiminnalle ja oppimisympäristölle, jossa huomioidaan lapsen suomen kielen tarpeet. Keskusteluissa huoltajien kanssa käytetään tarvittaessa tulkkia. Vaikka huoltajat eivät aina näe tarvetta tulkin käytölle, tulkin käyttö voi olla tarpeen henkilökunnalle. Monikielisten lasten kielen tukemisesta vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Tukeminen toteutetaan päivittäisissä tilanteissa ryhmän henkilökunnan tiimityönä.

Monikielisten lasten kielen kehityksen tukeminen toteutetaan varhaiskasvatuksen arjen eri tilanteissa:

- selkeä kielen käyttö
- sanoittaminen
- paljon toistoa
- kuvien ja konkreettisten asioiden käyttäminen
- arjen sanastoa
- konkreettinen kieli ja lyhyet lauseet
- henkilökohtaiset ohjeet
- ilmeet ja eleet
- paljon fyysistä ohjausta (kädestä pitäen ohjaaminen)

- aikuisen tuki leikkeihin pääsemiseksi
- leikinvalintataulut
- ajan antaminen

Arviointi:

- arkihavainnointi ja -kirjaaminen (myös yksittäiset sanat)
- syksyn/ kevään arviointi
- lapsen vasussa huomioidaan hänen kielelliset tarpeensa suomen kielen osalta

Valkeakosken varhaiskasvatuksen on käytössä monikielisten lasten kielenkehityksen tukemiseen S2-opetuksen materiaalipankki.

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli

mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikyllyn kaltaisia.

4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan seuraavia tavoitteita, sisältöjä ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet:

- pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä
- varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä
- monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita
- käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti
- oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä
- lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa
- eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista
- kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään
- vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista
- perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty¹¹². Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla, lapsiryhmässä toteutetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuksista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä¹¹³ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivyttyä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹¹⁴.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹¹⁵.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta¹¹⁶. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

112 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

113 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

114 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

115 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

116 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹¹⁷ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹¹⁸.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹¹⁹. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama opetus toteutuu pääsääntöisesti ryhmässä toteutettavana opetuksena joko osa- tai kokoaikaisesti. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopetuksena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹²⁰. Tukipalveluna järjestettävä erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus suunnitellaan lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan, ja se voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista ja säännöllistä. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹²¹. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹²², joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa tukea tarvitseva lapsi voi olla varhaiskasvatuksen piirissä sijoitettuna päiväkotiin ja tai perhepäivähoitoon. Päiväkodeissa on erirakenteisia ryhmiä ja tarpeen mukaan lapset ovat pienennetyssä ryhmässä. Varhaiskasvatuksessa on käytettävissä myös avustajia. Ryhmässä toimivat avustajat ovat pääsääntöisesti ryhmäkohtaisia avustajia. On

¹¹⁷ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

¹¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 31 §

¹²⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹²¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹²² Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

tärkeää, että koko ryhmän henkilökunta toimii kaikkien ryhmän lasten kanssa, vaikka ryhmässä olisikin avustaja.

Päiväkodeissa työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettajia (veo). Veo osallistuu lapsen tuen tarpeen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin ryhmän henkilöstön kanssa. Hän toteuttaalapsen tukea säännöllisenä erityisopetuksena lapsikohtaisesti ryhmässä samanaikaisopetuksena tai yhteisopetuksena (varhaiskasvatuksen opettaja ja veo suunnittelevat toimintaa yhdessä) ja/tai kohdennetuissa pienryhmissä, joskus tarvittaessa myös yksilöllisenä opetuksena eriytetysti.

Lisäksi kaupungissa on konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka toimii koordinoivasti lapsen kasvun ja oppimisen tukena. Hän konsultoi tarvittaessa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa, päiväkotien johtajia ja varhaiskasvatuksen erityisopettajia. Yhdessä he rakentavat lapsen kuntouttavaa arkea sekä toimivat moniammatillisessa yhteistyössä huoltajien ja lapsen yhteistyötahojen kanssa.

Perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tukea suunnitellaan ja arvioidaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Päiväkodin johtaja vastaa henkilöstön ajantasaisesta ja riittävästä osaamisesta. Tarvittaessa hän ohjaa yksittäisen työntekijän hakemaan täydennyskoulutusta tai järjestää koko henkilöstölle tarvittavaa täydennyskoulutusta. Hän myös vastaa siitä, että lapselle suunniteltu tuki toteutuu.

Lapsella saattaa olla käytössään omia apuvälineitä, joita käytetään myös varhaiskasvatuksessa. Välineiden käytön opastuksesta henkilökunnalle vastaavat huoltajat ja/tai lapsen omat terapeutit ja/tai lapsen kuntoutuksen ohjaajat riippuen siitä, miten asia sovitaan. Varhaiskasvatukseen on hankittu erilaisia pienempiä ja tavallisempia apuvälineitä, joita ryhmät voivat lainata tarpeen mukaan. Näitä apuvälineitä löytyy yksiköistä ja varhaiskasvatuksen erityisopettajilta. Uusia, tarvittavia apuvälineitä pyritään hankkimaan tarpeen mukaan. Yksiköissä päiväkodin johtaja vastaa siitä, että lapsen käytössä on hänen tarvitsemansa apuvälineet. Apuvälineiden hankinnassa päiväkodin johtaja konsultoi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja/tai konsultoivaa varhaiskasvatuksen erityisopettajaa.

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa kaikille lapsille laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma. Tähän suunnitelmaan kirjataan myös lapsen mahdollinen tuen tarve.

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹²³. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa, jos on tiedossa, että lapsella on tuen tarve ennen kuin hän aloittaa varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatuksen erityisopettajat voivat tehdä

123 Varhaiskasvatustilaki 15 a §

kotikäynnin tarvittavien tukitoimien kartoittamiseksi. Samalla luodaan hyvä pohja yhteistyölle huoltajien kanssa. Huoltajilla on mahdollisuus kysyä heitä mahdollisesti askarruttavista asioista varhaiskasvatuksen aloituksessa.

Lapsen tuen tarpeen toteaminen edellyttää monipuolista havainnointia. Kun huoli lapsesta herää, siitä keskustellaan aina ensin huoltajien kanssa. Kun lapsella todetaan tuen tarve, yhteistyötä huoltajien kanssa tehdään entistä tiiviimmin. Tämä tarkoittaa päivittäisiä keskusteluja ja tarvittaessa myös ylimääräisiä vasukeskusteluja, joihin myös lapsen kanssa toimivat asiantuntijat voivat osallistuvat. Lapsella on oikeus tukeen myös huoltajien ja kasvattajien erilaisista näkemyksistä huolimatta.

Pidennetystä oppivelvollisuudesta on kirjattu Valkeakosken esiopetussuunnitelmaan.

Monialaisesta yhteistyöstä tuen aikana Valkeakoskella on kerrottu kappaleessa ”Yhteistyö varhaiskasvatuksessa”.

5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan¹²⁴.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta¹²⁵. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä¹²⁶.

5.2.2. Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹²⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

¹²⁴ Varhaiskasvatuslaki 20 §

¹²⁵ Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

¹²⁶ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

¹²⁷ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

Valkeakosken kaupunki

Valkeakoskella varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi tehdä kotikäynnin ennen varhaiskasvatuksen aloittamista tarvittavien tuen muotojen kartoittamiseksi, jos on tiedossa, että lapsella on tuen tarve. Samalla luodaan hyvä pohja yhteistyölle huoltajien kanssa. Huoltajilla on mahdollisuus kysyä heitä mahdollisesti askarruttavista asioista varhaiskasvatuksen aloitukseen liittyen.

Lapsen tuen tarpeen toteaminen edellyttää monipuolista havainnointia. Kun huoli lapsesta herää, siitä keskustellaan aina ensin huoltajien kanssa. Kun lapsella todetaan tuen tarve, yhteistyötä huoltajien kanssa tehdään entistä tiiviimmin. Tämä tarkoittaa päivittäisiä keskusteluja ja tarvittaessa myös ylimääräisiä vasukeskusteluja, joihin myös lapsen kanssa toimivat asiantuntijat voivat osallistua. Lapsella on oikeus tukeen myös huoltajien ja henkilökunnan erilaisista näkemyksistä huolimatta.

Monialaisesta yhteistyöstä tuen aikana Valkeakoskella on kerrottu kappaleessa 3.3. "Yhteistyö varhaiskasvatuksessa".

5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö

Lapsi voi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi tarvita varhennettua oppivelvollisuutta¹²⁸. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa esiopetuksessa¹²⁹ sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös varhennettua oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna¹³⁰. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tulee tarkastella suhteessa lapsella ilmeneviin tuen tarpeisiin ja oppimisen edellytyksiin. Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa päätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta¹³¹ hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisesta määrätään tarkemmin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹³².

128 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

129 Oppivelvollisuuslaki 3 §

130 Perusopetuslaki 26 a §

131 Oppivelvollisuuslaki 2 §

132 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5.1

Valkeakosken kaupunki

Varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arvioinnissa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa. Yhteistyöllä perusopetuksen kanssa turvataan lapsen oppimisen polku ja mietitään yhdessä yhteistyöllä, miltä se tulisi näyttämään. Varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arviointia voidaan tehdä lapsen ollessa 4-, 5- tai 6-vuotias.

Ohjautuminen varhennetun oppivelvollisuuden piiriin edellyttää huoltajien ja lapsen asioissa monialaisen verkoston yhteistyötä lapsen edun mukaisesti.

Varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvästä päätöksestä ja toteutuksesta määrätään Valkeakosken esiopetuksen opetussuunnitelmassa.

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin annetaan lapsen tarpeen mukaisia tuen muotoja ja tukipalveluita¹³³. Tuki voi olla yleistä, tehostettua tai erityistä tukea¹³⁴ tuen muotojen ja tukipalveluiden määrästä ja intensiteetistä riippuen. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹³⁵. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tuen muodoista, kuten apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen tarve arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea.

¹³³ Varhaiskasvatuslaki 15 b ja 15 c §

¹³⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹³⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹³⁶.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa tuki on kolmitasoista eli yleistä, tehostettua ja erityistä. Kun lapsi tarvitsee tehostettua tai erityistä tukea, tehdään hallintopäätös annettavasta tuesta. Yleisen tuen tasolla tehdään tarvittaessa hallintopäätös vain tukipalveluista.

Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus omassa lapsiryhmässään toteutuvaan varhaiskasvatukseen sekä kehityksen ja oppimisen sekä hyvinvoinnin tukeen inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Lapsella on kuitenkin tuen tarpeidensa mukaisesti oikeus myös varhaiskasvatukseen ja tuen toteuttamiseen pienennetyssä lapsiryhmässä (esim. lapsiryhmän pienennys, pienryhmä).

Lapsen saama tuki vahvistuu aina lapsen tuen tarpeen kasvaessa. Tukea tulee antaa heti tuen tarpeen ilmettyä, eikä se vaadi lääketieteellistä lausuntoa, tai diagnoosia tai hallintopäätöksen voimassaoloa. Tuen antaminen perustuu lapsen havainnointiin sekä tuen tarpeiden ja annetun tuen vaikuttavuuden arviointiin.

Tuki on aina yksilöllistä, mutta se kasvaa siirryttäessä tehostettuun ja erityiseen tukeen, jossa myös korostuu yhteistyö erityisopettajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa.

Valkeakoskella tuen tarpeen havaitsemisen painopiste on alle kolmevuotiaiden lasten ryhmissä. Varhaisen tuen tarpeen tunnistaminen on tärkeää, jotta lapsi saa riittävän tuen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Siten myös pienten lasten (alle 3- vuotiaiden) pedagogiikka korostuu.

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa lapsen saama tuki rakentuu aina hyvin toimivalle pedagogiikalle. On erityisen tärkeää, että ryhmän kaikilla kasvattajilla koko henkilökunnalla on yhtenäiset ja johdonmukaiset toimintatavat ja he tiedostavat aidon kohtaamisen merkityksen. Kun pedagogiikka on riittävän vahvaa, ryhmä kestää erilaiset muutokset. Tämä takaa paremmin lapsen tuen toteutumisen poikkeavissa tilanteissa. Toiminnan ja oppimisympäristön selkeys sekä ennakoitava päivärytmi ovat pohja oppimiselle. Lapsen yksilöllisistä tuen tarpeista nousevia erityispedagogisia menetelmiä suunnittelee ja toteuttaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä ryhmän kasvattajien henkilökunnan kanssa. Erityispedagoginen osaaminen korostuu tehostetun ja erityisen tuen aikana.

Käytössä voi olla pienennettyjä ryhmiä tai ryhmiä, joissa henkilöstöä on mitoitettu enemmän. Ryhmässä voi toimia myös avustaja. Avustajat sijoittuvat tukea tarvitsevien lasten ryhmiin tuen tarpeen arvioinnin ja esitysten pohjalta.

Kun lapsi tarvitsee hoidollisia toimenpiteitä, tehdään yhteistyötä lapsen huoltajien ja häntä hoitavien asiantuntijoiden kanssa. Ryhmässä pitää olla riittävä tieto lapsen hoidosta ennen kuin hän aloittaa varhaiskasvatuksessa. Lapsen hoito suunnitellaan aina yksilöllisesti. Suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa ryhmän henkilökunta.

5.3.1. Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä pedagogisista, hoidollisista tai rakenteellisista tuen muodoista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa opetusta.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Tukipalveluista eli varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta konsultaatiosta ja opetuksesta sekä tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös myös yleisessä tuessa¹³⁷. Tukipalveluita annetaan yksittäisinä tukimuotoina, mikäli lapsen yksilöllinen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi sitä edellyttää.

Valkeakosken kaupunki

Lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä. Yleinen tuki on tuen ensimmäinen taso. Yleisen tuen piirissä annettava tuki on pääsääntöisesti lyhytkestoista ja intensiteetiltään matalampaa kuin muilla tuen tasoilla. Yleisen tuen toiminnot eivät edellytä hallintopäätöksen tekemistä. Kuitenkin, jos lapsi saa yleisen tuen tasolla tukipalveluja, niistä tehdään hallinnollinen päätös. Hallintopäätöksen yleisessä tuessa tekee varhaiskasvatuksen suunnittelija.

Jokaisen ryhmän perustana on laadukas pedagogiikka. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata tuen tarpeen ilmenemiseen. Yleinen tuki edellyttääkin henkilökunnan vahvaa laaja-alaista pedagogista osaamista. Lapselle annettava tuki on yleensä yksittäisiä tukimuotoja ja erilaisia pedagogisia ratkaisuja (esimerkiksi huomion kiinnittämistä enemmän lapseen, lapsen auttamista ja kannustamista muun muassa siirtymätilanteissa). Ryhmävasuun kirjataan yhteisesti sovitut toimintatavat yhteistyössä yksikön johtajan kanssa, joihin koko ryhmän henkilökunta sitoutuu. Toimintatapoja tarkastellaan ja arvioidaan säännöllisesti. Käytössä on yhteisesti sovittu tiimipalaverirakenne. Henkilökunta tarkastelee omia toimintatapojaan kehittääkseen pedagogista osaamistaan. Tämä on pohjana yleisen tuen vaikuttavuuden arvioimiselle. Lapsen tuen tarvetta havainnoidaan ryhmissä ja tarvittaessa arvioidaan erilaisilla kartoituksilla. Varhaiskasvatuksen opettaja keskustele lapsen huoltajan kanssa havainnoista liittyen huoleen lapsen kasvusta, kehityksestä tai oppimisesta ja sekä keskustele varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tarpeen mukaan voidaan järjestää pedagoginen ryhmä keskustelemaan yhdessä lapsen/lapsiryhmän tilanteesta. Tarkoituksena on varmistaa lapsen saama pedagoginen tuki ja ohjata lapsi tarvittaessa varhaiskasvatuksen ulkopuolisille asiantuntijoille tuen tarpeen kartoittamiseksi sekä pohtia yhdessä lapsen mahdollista tuen tasoa. Ryhmään kuuluvat

¹³⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

päiväkodin johtaja, varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja/konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja havainnoi ryhmän yleistä tukea. Yhdessä ryhmän henkilökunnan kanssa mietitään yleisen tuen toteutumista ja siihen sitoutumista sekä näiden kehittämistä. Tarvittaessa yksittäiselle lapselle kirjataan varhaiskasvatussuunnitelmaan yleisen tuen tarve ja käytössä olevat tuen muodot. Yleisen tuen toteutuksesta vastaa ryhmän henkilökunta.

Valkeakoskella on pyritty monialaisesti vahvistamaan henkilöstön neuropsykiatrista (nepsy) osaamista koulutuksiin ja materiaaleihin. Jokaisesta varhaiskasvatuksen yksiköstä löytyvä nepsy-materiaali on käytettävissä ryhmissä kaikkien lasten hyödyksi.

5.3.2. Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹³⁸. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹³⁹.

Valkeakosken kaupunki

Mikäli yleinen tuki ei riitä yksittäisen lapsen kohdalla, aloitetaan tarvittaessa tehostettu tuki. Tehostettu tuki on usein yksilöllistä, säännöllisempää ja pidempiaikaisempaa kuin yleinen tuki ja se saattaa sisältää samanaikaisesti toteutettavia useita tuen muotoja. Tehostetun tuen vaiheessa tuen suunnittelua ja toteutusta kasvatetaan. Tehostetun tuen aloittaminen ei edellytä diagnoosia tai kuntoutuksen olemassaoloa, mutta edellyttää hallintopäätöksen tekemistä. Tuki suunnitellaan monialaisesti huoltajien kanssa. Suunnittelussa ovat mukana sekä ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja/konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja, päiväkodinjohtaja että lapsen kanssa toimiva monialainen asiantuntijaverkosto. Tuen toteutuksesta vastaa lapsen ryhmän henkilökunta ja tuki toteutetaan lapsiryhmässä.

Varhaiskasvatuksen opettaja keskustelelee lapsen huoltajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan / konsulttoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tuen tasosta. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana keskustelussa huoltajien kanssa.

¹³⁸ HE 148/2021 vp, s. 32

¹³⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Mikäli yhteisessä keskustelussa todetaan, että lapsen tuen tasoa pitää muuttaa, varhaiskasvatuksen erityisopettaja keskustelee päiväkodin johtajan kanssa rakenteellisesta tuesta ja kirjaa sovitut asiat Wilmassa olevaan Hallintopäätös-/Huoltajan kuulemislomakkeeseen. Varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on ajan tasalla, ja aiemman tuen arviointi on tehty.

Varhaiskasvatuksen opettaja järjestää huoltajille keskustelun, jonka tarkoituksena on esitellä tuen hallintopäätöstä varten esitetyt perustelut sekä jatkossa toteutettavat tukitoimet (tarvittaessa ylimääräinen vasu -keskustelu). Keskustelu voidaan pitää kasvotusten, puhelimella, Teamsillä tms.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistelee ja julkaisee Hallintopäätös-/Huoltajan kuuleminen –lomakkeen Wilmassa. Huoltaja allekirjoittaa lomakkeen ja halutessaan kirjoittaa näkemyksensä lomakkeelle. Huoltajilla on kahden viikon kuulemisaika. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tiedottaa Wilma-viestillä päiväkodin johtajaa ja opettajaa, että hallintopäätösasiakirja on valmis ja huoltajien kuulemisaika on umpeutunut. Kuulemislomake arkistoidaan päiväkodille.

Päiväkodin johtaja tekee hallintopäätöksen tehostetun tuen aloittamisesta. Hän tiedottaa varhaiskasvatuksen opettajaa, ja erityisopettajaa tuen päätöksestä ja merkitsee lapsen tuen tason DaisyManageriin. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa kuukauden kuluessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tuen päätöksen ja lapsen saaman pedagogisen tuen sekä varmistaa, että sovitut tuen muodot on kirjattu vasuun. Opettaja julkaisee lapsen varhaiskasvatussuunnitelman huoltajille.

Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle kirjataan tuen muotoina lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen kasvatus, opetus ja hoito toteutetaan lapsiryhmässä erilaisia pedagogisia menetelmiä käyttäen. Ryhmän henkilökunta arvioi säännöllisesti tuen muotoja. Lapsen vasukeskustelussa arvioidaan tarvittaessa monialaisesti tuen muotojen vaikuttavuutta ja tarvittaessa lapsen tehostettu tuki voidaan lopettaa.

Jos lapsen tehostettu tuki lopetetaan, varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa Wilmassa olevaan Hallintopäätös-/Huoltajan kuulemislomakkeeseen sovitut asiat.

Huoltajien kuulemisprosessi etenee samoin kuin tehostettua tukea aloitettaessa. Kun päiväkodin johtaja on tehnyt hallintopäätöksen tehostetun tuen lopettamisesta, hän tiedottaa varhaiskasvatuksen opettajaa, ja erityisopettajaa, tuen päätöksestä sekä tekee merkinnän tuen tason muutoksesta DaisyManageriin. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa kuukauden kuluessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tuen lopettamispäätöksen. Opettaja julkaisee lapsen varhaiskasvatussuunnitelman huoltajille.

5.3.3. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹⁴⁰.

¹⁴⁰ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

Valkeakosken kaupunki

Mikäli tehostettu tuki ei riitä, voidaan aloittaa erityinen tuki. Erityisen tuen alkaminen ja tukitoimet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Erityinen tuki on vahvin tuen muoto. Erityisen tuen päätös tulee kyseeseen silloin kun lapsella on vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai muusta merkittävästä toimintakykyä alentavasta syystä vahva oppimisen ja kehityksen tuen tarve ja on selvää, ettei tehostettu tuki ole lapselle riittävää. Yleensä erityisen tuen tarve on jatkuvaa, yksilöllisempää ja kokoaikaista tuen tarvetta, ja kyseeseen saattavat tulla useat erilaiset tuen muodot ja -palvelut. Erityisen tuen antaminen ei edellytä tehostetun tuen antamista aikaisemmin.

Erityistä tukea tarvitsevalle lapsella on monella osa-alueella suuria kehityksellisiä haasteita. Lapsen kuntouttava arki saattaa sisältää myös hoidollisia toimenpiteitä. Pedagogiset tuen muodot rakennetaan lapsen yksilöllisen tarpeen näkökulmasta yhteistyössä huoltajien kanssa ja tarvittaessa monialaisesti. Pedagogiset tuen muodot ja kuntoutus näkyvät lapsen päivittäisessä toiminnassa vertaisryhmässä, ei irrallisena toimintana. Tarvittaessa tukea toteutetaan myös eriyttäen. Erityinen tuki edellyttää erityistä huomiota lapsen tasavertaisen osallisuuden saavuttamiseksi, mikä on ryhmän koko henkilökunnan vastuulla.

Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös. Erityisen tuen aloittaminen ja siihen liittyvät huoltajien kuuleminen tehdään samalla tavalla kuin tehostetun tuen aloittamisessa. Hallinnollisen päätöksen erityisen tuen aloittamisesta tekee varhaiskasvatuksen suunnittelija ja merkitsee DaisyManageriin lapsen tuen tason muutoksen.

Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja kuntoutukselle kirjataan tuen muotoina lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lisäksi kirjataan lapsen erityisen tuen tarve ja käytössä olevat tuen muodot. Lisäksi siihen voidaan tarvittaessa liittää välttämättömät tiedot lapsen lääkehoitosuunnitelmasta (laadittu terveydenhuollossa) ja/tai lapsen yksilöllisen hoidon suunnitelma. Suunnitelmaan voidaan liittää myös mahdollinen asiantuntijalausunto. Erityisen tuen toteutuksesta vastaa ryhmän henkilökunta. Ryhmän henkilökunta arvioi säännöllisesti tuen muotoja.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa arvioidaan (tarvittaessa monialaisesti) tuen muotojen vaikuttavuutta. ja Tarvittaessa erityinen tuki voidaan päättää ja aloittaa tehostettu tuki. Erityisen tuen lopettamisessa toimitaan samalla tavalla kuin tehostetun tuen lopettamisessa. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa muutokset tai merkinnän erityisen tuen lopettamisesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.3.4. Tuen muodot

*Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹⁴¹. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuen muodot suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.*

141 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Mikäli päiväkodissa tai perhepäivähoidossa on tehostettua tai erityistä tukea tarvitseva lapsi, tulee tämä ottaa huomioon lasten tai varhaiskasvatuslain mukaisen henkilöstön lukumäärässä¹⁴², jollei lasta varten ole henkilökohtaista tai ryhmäkohtaista avustajaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärutmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹⁴³. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon ja hoivaan. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

¹⁴² Varhaiskasvatuslaki 35 § ja 38 §

¹⁴³ Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹⁴⁴. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta ja tarvittavien tuen muotojen toteuttamista¹⁴⁵.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa lapsen saama tuki rakentuu aina toimivalle pedagogiikalle. On erityisen tärkeää, että ryhmän koko henkilökunnalla on yhtenäiset ja hyvin johdonmukaiset toimintatavat ja he tiedostavat aidon kohtaamisen merkityksen. Kun pedagogiikka on riittävän vahvaa, ryhmä kestää erilaiset muutokset. Tämä takaa paremmin lapsen tuen toteutumisen poikkeavissa tilanteissa. Toiminnan ja oppimisympäristön selkeys sekä ennakoitava päivärytmi ovat pohja oppimiselle. Lapsen yksilöllisistä tuen tarpeista nousevia erityispedagogisia menetelmiä suunnittelee ja toteuttaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä ryhmän henkilökunnan kanssa. Erityispedagoginen osaaminen korostuu tehostetun ja erityisen tuen aikana.

Käytössä voi olla pienennettyjä ryhmiä tai ryhmiä, joissa henkilöstöä on mitoitettu enemmän. Ryhmässä voi toimia myös avustaja. Avustajat sijoittuvat tukea tarvitsevien lasten ryhmiin tuen tarpeen arvioinnin ja esitysten pohjalta.

Kun lapsi tarvitsee hoidollisia toimenpiteitä, tehdään yhteistyötä lapsen huoltajien ja häntä hoitavien asiantuntijoiden kanssa. Ryhmässä pitää olla riittävä tieto lapsen hoidosta ennekuin hän aloittaa varhaiskasvatuksessa. Lapsen hoito suunnitellaan aina yksilöllisesti. Suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa ryhmän henkilökunta.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista on arvioitava tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kerran vuodessa tai aina tuen tarpeen muuttuessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu yleensä lapsen tuen tarpeen, tuen muotojen ja niiden toteutumisen arviointiin. Lapsen tuen tarpeen arviointiin voivat osallistua lapsen kehitystä ja oppimista tukevat

¹⁴⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §

¹⁴⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

muut viranomaiset, asiantuntijat ja tarvittavat tahot. Jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten asiantuntemusta, on näiden osallistuttava arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä. Lapsen mielipiteen ja toivomusten huomioon ottamisesta ja yhteistyöstä lapsen huoltajien kanssa arvioinnin yhteydessä säädetään varhaiskasvatuslaissa. Lapsen oma mielipide pyritään saamaan huomioon monipuolisilla havainnoimalla ja lapsen kanssa keskustellen ikätason mukaisesti. Arviointi dokumentoidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Tukea tarvitsevan lapsen siirtyminen esiopetukseen

Tukea tarvitsevan lapsen siirtyessä esiopetukseen (keväällä ennen esiopetusta), ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja / konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja pohtivat yhdessä lapsen mahdollista tuen tarvetta esiopetuksessa.

Varhaiskasvatuksen opettaja järjestää tiedonsiirron esiopetukseen siirtyvän, erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen asioissa keväällä. Tähän osallistuvat huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja tarvittaessa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Mikäli lapsi on saanut varhaiskasvatuksessa erityistä tukea ja siitä on olemassa psykologin tai lääkärin lausunto, voidaan ennen esiopetusvuoden alkamista aloittaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisen suunnitelman laatiminen. Varhaiskasvatuksessa tehty erityisen tuen hallintopäätös voi jatkua esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa, mikäli siihen ei tule muutosta. Tämä ja huoltajien kuuleminen kirjataan lapsen vasuun keväällä ja tärkeää on kirjata myös kuulemispäivämäärä. Lapsen vasuun kirjataan myös monialainen yhteistyö.

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, tuen muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹⁴⁶. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹⁴⁷. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tuen muotojen ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi sisältää perustelut siitä, millaisista tuen muodoista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua¹⁴⁸.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹⁴⁹. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa

¹⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹⁴⁸ HE 148/2021 vp, s. 34

¹⁴⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatus lisäksi seuraavat asiat lapsen tarpeen mukaan:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹⁵⁰.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (lapsen vasu) tehostetun ja erityisen tuen alkamisen ja päättymisen. Lisäksi hän kirjaa yksityiskohtaisesti lapsen yleisen, tehostetun tai erityisen tuen tarpeet ja käytössä olevat pedagogiset ja muut tuen muodot Pedagogisten tuen muotojen suunnittelussa hän voi konsultoida varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan myös eri toimijoiden työnjako ja vastuut. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja huolehtivat, että tuen alkaminen ja päättymisen, käytössä olevat tuen muodot sekä vastuut on kirjattu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti ja tuen tarpeen muuttuessa.

Varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut käydään tuen tarpeen aikana huoltajien kanssa vähintään kaksi kertaa vuodessa ja tarvittaessa useammin.

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹⁵¹. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹⁵². Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹⁵³. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Huoltaja voi tehdä päätöksestä oikaisuvaatimuksen¹⁵⁴. Päätökseen on liitettävä ohje oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Päätös on aina perusteltava¹⁵⁵. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹⁵⁶.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁵⁷.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

¹⁵¹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹⁵² Hallintolaki 34 §

¹⁵³ HE 148/2021 vp, s. 35

¹⁵⁴ Varhaiskasvatuslaki 62 §

¹⁵⁵ Varhaiskasvatuslaki 62 §

¹⁵⁶ HE 148/2021 vp, s. 36

¹⁵⁷ HE 148/2021 vp, s. 34

- tukipalvelut¹⁵⁸.

Varhaiskasvatustuksen piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁵⁹. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen¹⁶⁰.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveystalvakuista, kuten lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispaalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa hallintopäätös tehdään tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista yleisen tuen osalta. Hallintopäätöksessä on mainittava tuen muodot, varhaiskasvatuksen järjestämispaikka ja tukipalvelut. Aloitteen tehostetun tai erityisen tuen antamisesta voi tehdä lapsen huoltaja(t), varhaiskasvatuksen henkilöstö tai muu asiantuntija. Tämän jälkeen arvioidaan tuen tarve ennen päätöksen tekemistä. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, myös ostopalveluna ja palvelusetelillä toteutetussa varhaiskasvatuksessa. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus (yksityisen hoidon tuki), hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta. Yksityisen hoidon tuen osalta kunnalle ei muodostu varhaiskasvatustuksen 6 §:n mukaista järjestämisvastuuta suhteessa lapseen.

Jos lapsi saa yleisen tuen tasolla tukipalveluja, niistä on annettava hallintopäätös silloin, kun asiasta ei päätetä tehostetun tai erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Kunta päättää kuntalain mukaisessa hallintosäännössä määritellyn kunnan toimielimen tai viranhaltijan, joka hallintopäätöksen tekee. Valkeakoskella yleisen tuen hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen suunnittelija, tehostetun tuen hallintopäätöksen tekee päiväkodin johtaja, ja erityisen tuen hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen suunnittelija.

158 Varhaiskasvatustalvi 15 c ja e §

159 Varhaiskasvatustalvi 15 e §

160 HE 148/2021 vp, s. 30

Hallintopäätöksessä ei päätetä sosiaali- ja terveystalvaeluista (esim. lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispaalvelulain mukaista palveluista ja tukitoimista), vaan ne järjestetään ja päätetään sosiaali- ja terveydenhuoltoä koskevan lainsäädännön nojalla. Hallintopäätös on voimassa toistaiseksi, ja se tulee muuttaa tai kumota mikäli lapsen tuen tarve muuttuu. Hallintopäätös on pantava täytäntöön heti. Huoltajat voivat saattaa hallintopäätöksen muutoksenhaun alaiseksi (62 §).

5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisesti tarkennetaan

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot
- tukipalveluiden järjestämiseen liittyvät paikalliset käytännöt
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arviointi sekä siihen liittyvän yhteistyön rakenteet ja käytännöt
- toiminta siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen
- tuen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt
- tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmenttelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa

- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.

Varhaiskasvatuslaissa säädetyt tuen muodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.

Paikallisesti määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja tässä perusteasiakirjassa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen suunnittelu voi olla omaleimaista, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat*
- miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.*

7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja perusteita tarkentavan paikallisen suunnittelun toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶¹. Arvioinnin kohteena ovat varhaiskasvatuslain toteutuminen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätyt periaatteet, sisällöt ja tavoitteet. Varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen arvioinnin tulee olla suunnitelmallista, säännöllistä ja jatkuvaa. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää ja laadunhallintaa. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Lapsen varhaiskasvatusta arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon¹⁶² hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen arviointiin ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja pedagogisen toiminnan kehittämisessä.

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksen arviointi on varhaiskasvatustoimintaa koskevan tiedon systemaattista keruuta, analysointia ja tulkintaa. Arviointi liittyy laatuun, jossa on kyse rakennelaadusta (rakennetekijät) sekä prosessilaadusta (prosessitekijät). Prosessilaatu on toimintaa, jota lapsi kohtaa ollessaan varhaiskasvatuksessa. Rakennelaadussa on puolestaan kyse laista, asetuksesta, varhaiskasvatusta koskevista suunnitelmista ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvistä asioista. Arvioinnissa kyse on laadun parantamisesta.

Arvioinnin tarkoitus on

- lapsen hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen edellytysten edistäminen
- lain tarkoituksen toteuttamisen turvaaminen
- tiedon tuottaminen varhaiskasvatuksen kehittämiseksi paikallisesti ja poliittisen päätöksenteon pohjaksi.

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa on käytössä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) laatima laadunarviointijärjestelmä Valssi. Valssi on digitaalinen työkalu, jonka avulla Valkeakosken varhaiskasvatus ja päiväkodit toteuttavat arviointitiedonkeruuta, saavat toimijakohtaisia raportteja ja tuottavat toimijakohtaisia yhteenvetoja ja kehittämistoimenpiteitä.

¹⁶¹ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁶² Varhaiskasvatuslaki 20 §

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on kehittää varhaiskasvatusta sekä edistää lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä¹⁶³. Suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisella ja paikallisella tasolla.

Kansallisen tason arviointien tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁶⁴. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatuksen suunnittelua ja sen toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka- ja lapsiryhmätason arviointikokonaisuudesta ja arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on toimipaikassa¹⁶⁵ järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö, oppimisympäristöt tai kielen kehityksen tukeminen. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde. Arvioinnin ja kehittämisen jatkuvaan prosessiin kuuluu tärkeänä osana pedagoginen dokumentointi (luku 4.2).

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Arvioinnilla¹⁶⁶ edistetään lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisesta on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut pedagogisen toiminnan tavoitteet on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, ovat paikallisesti tarkennettavat asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen järjestäjä kehittää varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä sitä kautta niiden laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

¹⁶³ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁶⁴ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

¹⁶⁵ Varhaiskasvatuslaki 20 §

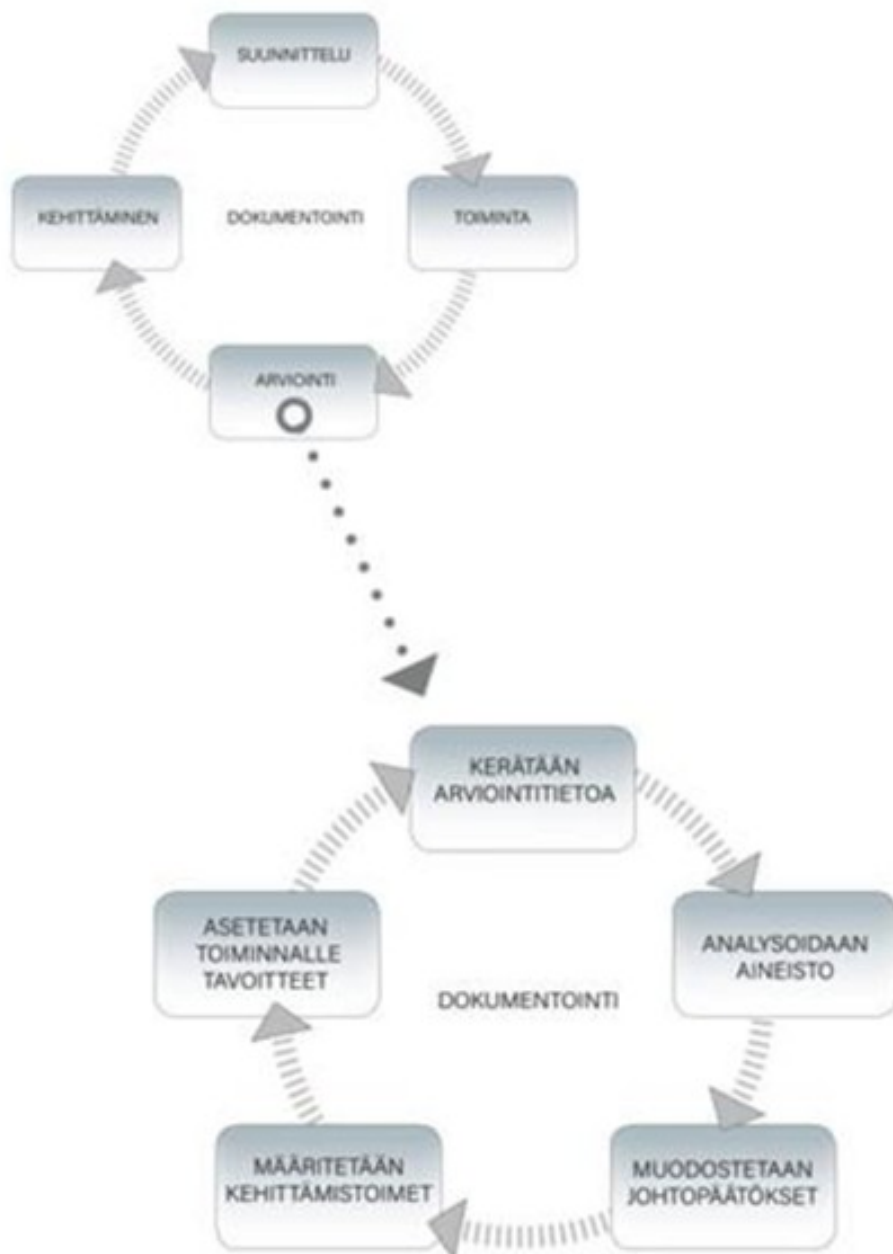
¹⁶⁶ Varhaiskasvatuslaki 24 §

Valkeakosken kaupunki

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa päiväkodin toimintakulttuuria koskevat pelisäännöt kirjataan päiväkotiryhmien ryhmävasuihin ja päiväkotien toimintasuunnitelmiin. Toimintakulttuuria arvioidaan pitkin vuotta osana varhaiskasvatuksen onnistumisen arviointia tiimikokouksissa, opettajakokouksissa, työyhteisöilloissa jne. päiväkodin johtajan johdolla.

Valkeakosken kaupungin varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistyötä ohjaa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laatutyö. Laatutyö perustuu Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) kehittävän arvioinnin periaatteeseen, jossa suunnittelu, toiminta, arviointi ja kehittäminen muodostavat kokonaisuuden.

Jatkuvan kehittämisen ja arvioinnin toimintaprosessin kuvaus (KARVI)

Lähde: KARVI, Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, 2018. Jatkuvan kehittämisen ja arvioinnin toimintaprosessin kuvaus s. 32)

Henkilöstö arvioijana

Kaupungin omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa ja sen toteutumista arvioidaan yksiköissä vuosittain valittujen teemojen mukaan ja erilaisissa tilanteissa (laatu- ja kehittämisillat ym.). Arvioinnin teemat nousevat myös Karvin laadunarviointijärjestelmän työkaluista. Palautteen ja arvioinnin pohjalta kehitetään varhaiskasvatuksen sisältöjä, menetelmiä ja toimintaa. Varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään (työryhmä) kevään aikana ja päivitetty versio otetaan käyttöön aina uuden toimintavuoden (1.8.) alussa.

Yksikkökohtaisesti laaditaan vuosittain toimintasuunnitelma Wilmassa, jonka varhaiskasvatuspäällikkö hyväksyy. Toimintasuunnitelmassa kuvataan, miten yksikön varhaiskasvatusta käytännössä toteutetaan. Se sisältää myös kuvaukset toiminnan periaatteista, pedagogiikan painopisteistä sekä mahdolliset kehittämiskohteet. Pedagogisen toiminnan konkretisointi kirjataan tiimin tasolla ryhmävasuun. Samalla huomioidaan lasten

varhaiskasvatussuunnitelmat. Toimintasuunnitelmaa tulee arvioida vuosittain. Arvioinnin tuloksena yksiköt laativat vuosittain omat toimintakertomuksensa, joita arvioidaan henkilökunnan yhteisissä kokouksissa. Toimintakertomuksia arvioitaessa nostetaan esiin konkreettisia asioita siitä, miten toiminta on sujunut (arvioinnin kohteet). Keskeistä on pedagogisen toiminnan arviointi. Käytössä on yksiköille yhteinen toimintakertomuspohja Wilmassa. Toimintakertomukset hyväksyy varhaiskasvatuspäällikkö.

Varhaiskasvatusta toteutetaan lapsiryhmissä valtakunnallisen ja kaupungin oman suunnitelman, päiväkotien toimintasuunnitelmien sekä ryhmien ryhmävasujen pohjalta. Ryhmävasujen arviointi tapahtuu vuoden vaihteessa ja tarvittavat muutokset kirjataan ja tehdään sen jälkeen. Lopullinen arviointi kirjataan toimintavuoden lopussa. Valssilla arvioidaan koko varhaiskasvatuksen yhteistä kehittämiskohdetta alkuvuodesta.

Toimintaa ja tavoitteiden toteutumista (omaa, mutta tarvittaessa tiimin, yksikön, koko kaupungin) arvioidaan myös henkilökohtaisissa kehityskeskusteluissa, jotka pidetään esihenkilön ja työntekijän välillä vuosittain. Samalla arvioidaan kunkin työntekijän ammatillista osaamista ja kehittymistarpeita. Kehityskeskusteluja varten on käytössä koko kaupungin yhteinen lomake.

Toimintayksiköt laativat vuosittain yksiköiden omat vuosikellot esimerkiksi toimintasuunnitelmaan.

Ne arvioidaan vuosittain toimintakertomuksessa.

Johtamista arvioidaan joka toinen vuosi Kunta10-tutkimuskyselyn kautta.

Huoltaja arvioijana

Huoltajat voivat arvioida esimerkiksi palvelujen saatavuutta, palvelun antajan palvelukykyä ja palvelun antajan ammatillista laatua sekä kustannuksia. Valkeakoskella huoltajille tarjotaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatussuunnitelman arviointiin. Myös yksiköissä huoltajat voivat osallistua yksikön toiminnan suunnitteluun ja arviointiin vuosittain. Yksiköt suunnittelevat ja toteuttavat itsenäisesti tavat, joilla luonteva yhteistyö onnistuu.

Erilaisissa **vanhempaintilaisuuksissa** (vanhempainillat jne.) huoltajat voivat osallistua kaupungin ja tiimien varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin jokaiselle yksikölle luontaisella tavalla sekä antaa palautetta ja kehittämisohdotuksia. Huoltajat voivat arvioida myös **lapsen vasukeskusteluissa** varhaiskasvatuksen onnistumista ja kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa. Varhaiskasvatuksen arviointiin huoltajat osallistuvat säännöllisin välein (joka vuosi) järjestettävän **asiakastytyväisyyskyselyn** kautta. Kyselyjen tulokset käsitellään yksiköissä yhdessä kanssa ja tuloksista tiedotetaan vanhempia. Kaupungin varhaiskasvatuksen yhteisiä tuloksia julkaistaan myös varhaiskasvatuksen omilla www-sivuilla. Palautteiden pohjalta kehitetään ja suunnitellaan toimintaa kaupunki-, yksikkö- ja toimintamuotokohtaisesti. Suunnitelluista toiminnan muutoksista informoidaan vanhempia. Kyselyt muokataan varhaiskasvatuksen sisältöjen, teemojen ja säädösten mukaisesti. Huoltajilla on myös mahdollisuus antaa palautetta ja osallistua arviointiin ns. **kuukauden kysymyksen** kautta. Joitakin kertoja vuodessa (3-4) kysytään, joko kaikilta huoltajilta tai vain otannalta, keskeisiä ja ajankohtaisia kysymyksiä kaupungin varhaiskasvatuksesta tai valtakunnallisesta varhaiskasvatuksesta. Vastaukset annetaan huoltajille tiedoksi yksiköiden kautta ja/tai www-sivuilla. Huoltajia kannustetaan osallistumaan varhaiskasvatuksen toiminnan kehittämiseen ja suunnitteluun. Valkeakoskella etsitään jatkuvasti myös uusia tapoja, joilla asiakkaat voivat arvioida kaupungin varhaiskasvatuksen suunnitelmaa.

Varhaiskasvatuksessa lapselle laaditaan yhteistyössä vanhempien kanssa henkilökohtainen **varhaiskasvatussuunnitelma** ja esiopetuksessa **lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma**. Lapsen suunnitelmaan kirjataan yhdessä sovitut tavoitteet ja toimenpiteet. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan yhteisten keskustelujen aikana vähintään kerran vuodessa. Lapsi osallistuu mahdollisuuksien mukaan varhaiskasvatussuunnitelmansa laadintaan ikätasonsa mukaisella tavalla.

Lapsi arvioijana

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisen ja toteutumisen arviointia tehdään yksikkötasolla vuosittain. Tietoa lasten ajatuksista, kokemuksista ja toiveista voidaan saada monella eri tavalla. Keskeistä on, että lapsi on osallinen häntä koskevissa asioissa.

Henkilökunnan tulee varmistaa, että lapsella on mahdollisuus tulla kuulluksi ja vaikuttaa arviointiin. Lasta kuultaessa voidaan käyttää esimerkiksi lasten haastatteluja, ja lasten keskusteluja ja havainnointia. Tiedonhankintamenetelmän valintaan vaikuttaa aina lapsen ikä ja kehitystaso.

Valkeakosken varhaiskasvatuksessa lasta totutetaan pikkuhiljaa arvioimaan omaa oppimistaan ja toimintaansa. Henkilökunta huolehtii, että lapsella on mahdollisuus arvioida itseään monipuolisesti ja aina omaa kehitystasoaan vastaavalla tavalla. Itsearviointi liitetään luontevalla tavalla lapsen jokapäiväiseen toimintaan. Itsearviointi voi olla keskustelua henkilökunnan kanssa arjen eri tilanteissa lapsen omista töistä ja tekemisistä tai kokemusten kertomista. Henkilökunnan tehtävänä on dokumentoida yhdessä lapsen kanssa lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Pedagogista dokumentointimateriaalia voidaan käyttää yhtenä itsearvioinnin välineenä.

7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin ja kehittämisen periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi tarkennetaan

- *miten varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määäämien tavoitteiden toteuttamista ja toteutumista arvioidaan paikallisesti*
- *miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä tarkentavan paikallisen suunnittelun toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja eri arviointikokonaisuuden tasoilla*
- *miten varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen*
- *miten lasten mielipiteet selvitetään ja otetaan huomioon varhaiskasvatusta arvioitaessa*
- *miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen*
- *miten lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*
- *miten lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä*
- *miten arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä*
- *miten arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.*